

STATSVETENSKAPLIGA INSTITUTIONEN
CENTRUM FÖR EUROPASTUDIER (CES)

EU:S VILLKORADE UTVIDGNING

En komparativ fallstudie av Kroatiens kontra
Serbiens väg mot ett EU-medlemskap

Dejana Jerkovic

Kandidatuppsats:	15 hp
Program:	Europaprogrammet
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	Ht/2022
Handledare:	Lisbeth Aggestam

Abstract

The Western Balkans is an area where the European Union is aiming to secure well-functioning democratic societies on a steady path towards the EU. The EU accession is the centre of the relations between the EU and the Western Balkans. This study examines how the EU, more specifically the European Commission, has used its conditionality in the process of integrating the countries of the Western Balkans. The study compares two neighboring countries, Croatia and Serbia, and analyzes how the conditions set for each state have developed during the period between the negotiation stages. The comparison is done in order to examine how the EU conditionality has developed over time. By analyzing the material used in the study, the thesis has shown that EU conditionality has developed into stricter conditions for today's candidate states. The thesis also examines the factors that have contributed to the development of EU conditionality. The conclusion is thus that due to the instability in the Western Balkans, the EU has needed to strengthen its conditionality in order to be able to protect its own stability. The study highlights some differences between the conditions set for the neighboring countries, which indicates that the strengthening of EU conditionality is a result of specific experiences and events.

Kandidatuppsats:	15 hp
Program:	Europaprogrammet
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	Ht/2022
Handledare:	Lisbeth Aggestam
Nyckelord:	Serbien, Kroatien, västra Balkan, Konditionalitet, EU:s utvidgning, Köpenhamnskriterierna, Europeiska Kommissionen, Förhandlingar Serbia, Croatia, Western Balkans, Conditionality, EU enlargement, Copenhagen Criteria, European Commission, Negotiations
Antal ord:	12 986

Innehåll

1. Inledning.....	1
1.1 Syfte.....	2
2. Teori och tidigare forskning.....	3
2.1 EU:s roll inom västra Balkan.....	3
2.2 Integrationen av västra Balkan.....	4
2.3 Anslutningsprocesserna.....	6
2.4 Teori.....	7
3. Metod och material.....	11
3.1 Material.....	11
3.2 Metod.....	13
4. Resultat.....	19
4.1 Kroatien.....	19
4.1.1 Köpenhamnskriterierna.....	19
4.1.2 Områden för oro.....	21
4.2 Serbien.....	22
4.2.1 Köpenhamnskriterierna.....	22
4.2.2 Öppna och stängda förhandlingskapitel.....	24
4.2.3 Områden för oro.....	29
4.3 Jämförelse av resultat.....	30
5. Slutsatser.....	33
Referenser.....	37

1. Inledning

” Today we confirm that the door of our Union is open for the Western Balkans, which is already an enclave surrounded by the EU, and that our offer is sincere. With the new approach, underpinned by concrete measures, we are strengthening the enlargement process which requires credible efforts and reforms in return in particular to strengthen the rule of law. We have to work for the benefit of the citizens.” – Johannes Hahn, Commissioner for European Neighborhood Policy and Enlargement Negotiations.¹

Västra Balkan är ett område som inte upplevt europeisk integration på samma vis som större delar av Europa har gjort, bland annat till följd av de väpnade konflikter och krig som pågick under 90-talet. Området har därav länge varit intressant för Unionen och dess integrationspolitik där EU under en längre tid utvecklat en politik vars syfte är att integrera länderna på västra Balkan med Unionen.² Serbien är ett av de två länder på västra Balkan som inlett anslutningsförhandlingar med EU. Syftet med anslutningsförhandlingarna är att hjälpa kandidatländerna att förbereda sig inför ett medlemskap.³ I Serbiens fall har anslutningsförhandlingarna pågått i åtta år men den eftersträvade framgången har ännu inte uppnåtts.⁴ En stat vars framgång skiljer sig åt Serbiens är grannlandet Kroatien, som under inledandet av Serbiens anslutningsförhandlingar redan var medlem. I takt med Unionens utvidgning började även kraven på de potentiella medlemsländerna att öka. Unionen har fastställt ytterligare villkor för medlemskap i stabiliserings- och associeringsprocessen som framför allt avser regionalt samarbete och goda grannförbindelser.⁵ Detta innebär således att det nu blivit ännu svårare för de europeiska kandidatländerna att bli en del av Unionen.⁶

Att Unionen nu fastställt ytterligare villkor och utvecklat sin konditionalitet kan därmed komma att resultera i en förlängd anslutningsprocess för Serbien. Tidigare forskning kring EU konditionalitet och Unionens utvidgning mot västra Balkan är bred och berör däribland att EU:s krav för ett medlemskap har utvecklats och att anslutningsförhandlingarna har blivit mer

¹ Europeiska kommissionen. (2018). *Strategy for the Western Balkans: EU sets out new flagship initiatives and support for the reform-driven region*. Hämtad:2022-12-26

² Europaparlamentet (2021). *Västra Balkan*. Hämtad: 2022-12-14

³ Europaparlamentet (2021) *Unionens utvidgning*. Hämtad: 2022-12-14

⁴ Europaparlamentet (2021). *Västra Balkan*. Hämtad: 2022-12-14

⁵ Europeiska kommissionen (u/å) *Conditions for membership*. Hämtad: 2022-11-12

⁶ Petrovic, Milenko & Wilson, Garth (2021) *Bilateral relations in the Western Balkans as a challenge for EU accession*. Journal of Contemporary European Studies. 29:2, s. 1

komplexa. Däremot saknas forskning i form av komparativa studier mellan de två länderna i fråga, som undersöker hur en utvecklad konditionalitet har skiljt de två anslutningsprocesserna åt och i vilken utsträckning den bidragit med att försvåra processen för Serbien, i jämförelse med Kroatien. Genom att föra en sådan analys bidrar studien med vetenskap om i vilken mån Unionens utvecklade konditionalitet har kunnat förklara Kroatiens framgång i jämförelse med Serbiens fördröjda process.

1.1 Syfte

Studien kommer att undersöka hur Kommissionen utvärderar ett potentiellt medlemskap för Serbien jämfört med hur detta gjordes för grannlandet Kroatien. Syftet med denna komparativa undersökning är att studera hur Unionens konditionalitet har utvecklats mellan de två fallen och hur denna utveckling har påverkat Serbiens pågående väg mot ett EU-medlemskap. Tidigare forskning kring EU:s utvidgning på Balkan är bred och flertal forskare har påpekat Unionens utvecklade konditionalitet som länderna på Balkan står inför. Studien syftar till att fylla den forskningslucka som existerar där det tidigare inte berörts huruvida utvecklingen av EU:s konditionalitet kan förklara varför den ena processen varit framgångsrikare än den andra. Det vill säga, vilka specifika likheter och skillnader mellan de två anslutningsprocesserna en utvecklad konditionalitet har bidragit med.

Studiens syfte leder till forskningsfrågorna som lyder:

- Vilka villkor stod Kroatien respektive Serbien inför under anslutningsprocessen?
- Vilka likheter och skillnader finns mellan de två fallen?
- Hur har EU:s konditionalitet utvecklats mellan de två fallen?

2. Teori och tidigare forskning

Den tidigare forskning som framförs i detta kapitel syftar till att ge en överblick över EU:s roll och inverkan på västra Balkan, specifikt för länderna Serbien och Kroatien. Dessutom ges en överblick över ländernas anslutningsprocesser. Därefter förklaras studiens teori om konditionalitet, vad konditionalitet är och hur EU:s konditionalitet har utvecklats över tid. Tidigare forskning kring ämnet är bred och berör främst hur EU arbetar mot att integrera västra Balkan som helhet, samt hur läget ser ut för respektive stat då dessa skiljs åt sinsemellan.

2.1 EU:s roll inom västra Balkan

Uvalic & Bartlett belyser att slutet av den svåra perioden av krig och väpnade konflikter i det forna Jugoslavien efterföljdes av att den ekonomiska och politiska övergången tog fart. Den demokratiska konsolideringen ledde till att en mer öppen och liberal politik upprättades. Här började den Europeiska unionen automatiskt spela en mer aktiv roll inom regionen. Forskarna förklarar dessutom att Thessalonikideklarationen 2003 satte länderna på en fast väg mot EU-anslutning som även efterföljdes av att EU fick ett stort inflytande på nya socialpolitiska reformer.⁷ Sedan Thessalonikideklarationen tog plats har Kroatien anslutit sig till Unionen. Serbien, Montenegro, Nordmakedonien och Albanien är kandidatländer, medan Bosnien och Hercegovina samt Kosovo är potentiella kandidatländer. Panagiotou förklarar att länderna är nära integrerade med EU som är en överlägset dominerande ekonomisk partner och som dessutom är en källa till utländska direktinvesteringar och ekonomiskt bistånd. De finansiella och monetära systemen är starkt beroende av euron. De ekonomiska förbindelserna förstärks ytterligare av stabiliserings- och associeringsavtalen (SAA). Dessa avtal innehåller bestämmelser om ett omfattande frihandelsområde.⁸ Biscione & Muco förklarar att åren efter Balkankonflikterna har präglats av ingripanden av framför allt Europeiska unionen som försökt främja ekonomisk tillväxt och regional stabilitet.⁹ Vachudova menar att den underliggande dynamiken i EU:s utvidgningsprocess fortfarande är ett asymmetriskt

⁷ Will Bartlett & Milica Uvalic (2022). *Introduction: social protection in the Western Balkans*. Journal of International and Comparative Social Policy. 38:2, s. 131

⁸ Panagiotou, R. (2020). *The Western Balkans between Russia and the European Union: perceptions, reality and impact on enlargement*. Journal of Contemporary European Studies. 29:2, s. 224-225

⁹ Biscione, A. & Muco, K. (2021). *The impact of corruption and good governance of the economic growth of the Balkan countries*. Transition Studies Review. 28:2, s. 82-83

ömsesidigt beroende: kandidatländerna kommer att tjäna mer på att gå med i EU än vad befintliga medlemmar gör. Det är därför i staternas nationella intresse att följa kraven för medlemskap genom en lång process, och en som utan tvekan ställer fler villkor för kandidatländerna på västra Balkan än för tidigare kandidatländer.¹⁰

2.2 Integrationen av västra Balkan

Petrovic & Wilson förklarar att en efterföljd av Jugoslaviens historia har varit att EU i sin utvidgningsstrategi år 2018 inkluderat att ett krav för kandidatländerna på västra Balkan är att hitta lösningar på de tvister som existerar mellan grannländerna. EU menar att de inte kommer att acceptera att länderna för med sig konflikter inom Unionens gränser då fruktan för att något sådant kan leda till instabilitet inom Unionen finns. Även om det tidigare förekommit liknande fall där ett kandidatland hade olösta konflikter med sina grannar, hade kravet för lösning av konflikterna aldrig inkluderats i ett officiellt EU-medlemskap. Detta inkluderades även inte när Kroatien anslöts till Unionen år 2013 utan att lösa sin tvist med Slovenien gällande ländernas sjögräns.¹¹ En stor del av den tidigare forskningen pekar på att kravet som syftar till att länderna på Västra Balkan ska ha en god relation till sina grannar har hämmat anslutningsprocessen för staten Serbien. Exempelvis menar Schimmelfennig & Sedelmeier att avsaknaden av en normal relation mellan Serbien och Kosovo är en faktor som blockerar Serbiens anslutning till Unionen.¹² Stojic framför att det överlägsna stöttandet av Kosovos självständighet inom Unionen resulterat i en ökande euroskepticism bland befolkningen, samtidigt som Serbiens goda förbindelser med Ryssland i viss mån kommit att bli en blockad för fortsatt integration med EU.¹³

Vachudova menar att rädslan för instabilitet på västra Balkan resulterat i att EU använder sig av mer omfattande och konsekvent konditionalitet gentemot länderna, i god tid före anslutning.¹⁴ Schimmelfennig & Sedelmeier fokuserar likaså på vikten av Unionens

¹⁰ Vachudova, Milada (2019). *Europeanisation of the Western Balkans*, s. 66

¹¹ Petrovic, Milenko & Wilson, Garth (2021) *Bilateral relations in the Western Balkans as a challenge for EU accession*. Journal of contemporary European Studies. 29:2, s. 5

¹² Schimmelfennig, Frank & Sedelmeier, Ulrich (2019). *The Europeanization of Eastern Europe: the external incentives model revisited*. Journal of European Public Policy. 27:6, s. 824

¹³ Stojic, Marko (2021). *Contesting the EU on the periphery in times of crisis: party-based Euroscepticism in Serbia*. East European Politics. 38:3, s. 360

¹⁴ Vachudova, Milada (2019). *Europeanisation of the Western Balkans*, s. 80

konditionalitet, och menar att SEE-länderna¹⁵ är mindre relevanta och attraktiva för EU:s ekonomier och mer beroende av externt stöd än de central- och östeuropeiska länderna, med tanke på deras mindre storlek och lägre ekonomiska utvecklingsnivå. EU har även belyst att västra Balkan inte ska behandlas som en enda ”utvidgningsrunda” utan att varje kandidatland ska bedömas efter sina egna meriter. Detta tillvägagångssätt har i sin tur stärkt trovärdigheten för EU:s konditionalitet då de mindre kompatibla kandidaterna inte kan gömma sig bakom de mer kompatibla. Forskarna menar, likt Vachudova, att de framträdande säkerhetsproblemen inom västra Balkan har fått EU att prioritera stabilitet och fredsbyggande på bekostnad av främjandet av demokratin. EU erbjuder kandidatländerna en hög belöning samtidigt som trovärdigheten för EU:s löfte gentemot kandidatländerna gällande ett medlemskap är lägre än vad det varit innan. Denna minskade trovärdighet är ett resultat av den ogynnsamma opinionen inför framtida utvidgningar, det ökande hotet om folkomröstningar, brist på samförstånd mellan medlemsländerna, förekomsten av konflikter mellan länderna och Kommissionens försvagade åtagande.¹⁶

Schimmelfennig & Sedelmeier belyser att EU upprepade gånger har omarbetat sina medlemskapsvillkor. Kandidatländerna på västra Balkan blev ställda inför ”Copenhagen Plus” kriterierna, som inkluderar fullt samarbete med Internationella krigsförbrytartribunalen för före detta Jugoslavien, genomförandet av fredsavtal och lösningen av tvister. Dessutom har EU satt krav för stats-byggande. Unionen har även lagt större vikt på demokrati och rättsstatsprincipen för SEE-länderna jämfört med CEE-länderna¹⁷. Den ”nya strategin” i EU:s utvidgningsstrategi har både ökat framträdandet och precisionen av dessa kriterier. Dessutom har Unionen uppgraderat de ekonomiska och administrativa reformerna som de begär av kandidatländerna. Följaktligen har EU:s konditionalitet blivit mer bestämd, men också mer krävande. Samtidigt som en högre beslutsamhet gällande villkoren för anslutning till Unionen ökar sannolikheten för en framgångsrik europeisering, ökar även mer krävande förhållanden kostnaderna för integrationen av västra Balkan, vilket i sin tur minskar sannolikheten för en framgångsrik europeisering.¹⁸

¹⁵ SEE-länderna är de länder som befinner sig i sydöstra Europa.

¹⁶ Schimmelfennig, Frank & Sedelmeier, Ulrich (2019). *The Europeanization of Eastern Europe: the external incentives model revisited*. Journal of European Public Policy. 27:6, s. 823

¹⁷ CEE-länderna utgörs av: Bulgarien, Tjeckien, Estland, Ungern, Litauen, Lettland, Polen, Rumänien, Slovenien och Slovakien.

¹⁸ Schimmelfennig, Frank & Sedelmeier, Ulrich (2019). *The Europeanization of Eastern Europe: the external incentives model revisited*. Journal of European Public Policy. 27:6, s. 825

Tidigare forskning pekar på att processen av EU:s främjande av demokrati på västra Balkan har varit ineffektiv.¹⁹ EU:s största hinder för att effektivt främja demokrati har varit dilemmat mellan att sträva efter antingen demokrati eller stabilitet.²⁰ Bieber förklarar att resonemanget här är att stabilitet och demokrati är två oförenliga mål eftersom demokratiseringen av västra Balkan i sig anses vara en ostabil process. EU syftar till att utforma en strategi som säkrar stabilitet genom demokratisering. Däremot har det gjorts begränsade framsteg när det gäller demokratisering av de flesta stater och stabilitetsfrågorna kvarstår.²¹

2.3 Anslutningsprocesserna

Dudley belyser att två länder för närvarande är engagerade i anslutningsförhandlingar med EU, varav Serbien är ett av dem. Länderna har varit involverade i olika former av associerings- och anslutningsförhandlingar med Unionen sedan mitten av 2000-talet. Takten och framstegen inom förhandlingarna har varierat. Generellt sett har förhandlingarna fortskridit i två huvudstadier: att inleda associeringsprocessen och att inleda anslutningsförhandlingarna. Mellan de två etapperna har Europeiska kommissionen, som har till uppgift att bedöma potentiella medlemmars framsteg, mestadels fokuserat på ekonomiska och politiska förhållanden. Kommissionen har utvärderat om länderna har stabila demokratiska institutioner och kan börja arbeta med regelverket.²² Polo & Malaj förklarar däremot att trots att Köpenhamnskriterierna består av samlade politiska, ekonomiska och administrativa krav diskuterade och rekommenderade EU-kommissionen år 2000 att förhandlingarna bör öppnas med alla kandidatländer som uppfyller specifikt de politiska kriterierna för medlemskap och har visat sig vara redo att vidta nödvändiga åtgärder för att följa de ekonomiska kriterierna. Kommissionen kom därför att stå inför ett val. Institutionen kunde antingen fortsätta förhandla med länder som har gjort tillräckliga framsteg och befann sig i god ställning att tillfredsställa de ekonomiska villkoren för medlemskap, eller att starta förhandlingar med alla länder som uppfyllde endast de politiska Köpenhamnskriterierna. Detta gällde oavsett hur de ställde sig inför de ekonomiska kriterierna. Efter Kroatiens

¹⁹ Anastasakis, O. (2008). *The EU's Political Conditionality in the Western Balkans: Towards a More Pragmatic Approach*. Southeast European and Black Sea Studies. 8:4, s. 365-366

²⁰ Kovacevic, M. (2018). *The EU's Stability-Democratization Dilemma in the Western Balkans: The Case of Serbia*. Australian and New Zealand Journal of European Studies. 10:3, s. 10-11

²¹ Bieber, F. (2020). *The Rise of Authoritarianism in the Western Balkans*. Cham: Palgrave Macmillan, s. 167-168

²² Dudley, D. (2020). *European Union membership conditionality: the Copenhagen criteria and the quality of democracy*. Southeast European and Black Sea Studies. 20:4, s. 534-535.

anslutning infördes istället ytterligare krav inom både det ekonomiska men även det politiska kriteriet.²³ Basheska tydliggör, liksom Polo & Malaj, att specifika politiska frågor stod i centrum för förhandlingarna med Kroatien. Hon tillägger även att det i Kroatiens förhandlingsprocess föreskrevs uttryckligen att framsteg inom förhandlingarna kommer att vägledas av framstegen inom förberedelserna för anslutning. Förberedelserna avsåg då framför allt Kroatiens ”engagemang för goda grannförbindelser” samt landets ”åtagande att lösa eventuella gränstvister”.²⁴

Enligt EESK²⁵ är det den privata sektorn som fortfarande är outvecklad för samtliga länder på västra Balkan. Ekonomierna domineras fortfarande av en hög närvaro av staten på marknaderna, hög grad av korruption, brist på institutionella ramverk och svaga tillgångar inom finans och marknader. Dessutom råder svag konkurrens mellan företagen. Polo & Malaj tillägger att det i Kommissionens rapporter för kandidatländerna på Västra Balkan framgår att staterna bör stärka de nationella ekonomierna i syfte att påskynda den nödvändiga konvergensen med Unionen. Integrationsprocessen syftar till att lyckas omvända dessa stater till fungerande marknadsekonomier. Länderna ska präglas av fungerande och utvecklade ekonomier som är kapabla till att integreras med Unionen. Dessutom ska sysselsättningsincitament och potential för expanderat entreprenörskap tillhandahållas för att på så vis förbättra affärsverksamheten, investeringsklimatet och rättsstatsprincipen. Dessutom syftar genomförandet av Unionens politik till att bekämpa korruptionen som uttrycks vara betydlig inom Västra Balkan.²⁶

2.4 Teori

Genovese & Hermida-Rivera förklarar teorin om konditionalitet som ett sätt för regeringar att styra förhandlingar mot att specifika typer av villkor ska implementeras.²⁷ Schmitter menade

²³ Polo, E. & Malaj, D. (2021) *Economic and Political Performances of EU Candidate Countries from the WB: A Quantitative Approach of the Analysis*. SPOUDAI – Journal of Economics and Business: 71:1/2, s. 4

²⁴ Basheska, E. (2022). *EU Enlargement in Disregard of the Rule of Law: A Way Forward Following the Unsuccessful Dispute Settlement Between Croatia and Slovenia and the Name Change of Macedonia*: Hauge Journal on the Rule of Law. 14:2-3, s. 232

²⁵ EESK är den europeiska ekonomiska och sociala kommittén.

²⁶ Polo, E. & Malaj, D. (2021) *Economic and Political Performances of EU Candidate Countries from the WB: A Quantitative Approach of the Analysis*. SPOUDAI – Journal of Economics and Business: 71:1/2, s. 6-7

²⁷ Genovese, F. & Hermida-Rivera, H. (2022). *Government ideology and bailout conditionality in the European financial crisis*. International Interactions: 48:5, s. 900

däremot att en demokratisk faktor kan inkluderas i fenomenet ”konditionalitet”. EU använder sig idag bland annat av demokratiska krav som villkor för ett EU-medlemskap.²⁸ Dudley menar att inhemska regeringars överväganden ofta kan hindra blivande EU medlemmars vilja att anta och genomföra reformer som är nödvändiga för att fortsätta på vägen mot ett EU-medlemskap. Därav använder sig Unionen av konditionalitet som en mekanism vars syfte är att vägleda blivande medlemmar genom att begära att länder uppfyller olika villkor och genomför reformer som ligger i linje med EU:s regelverk. På så vis verkar Unionen för att dess medlemmar ska dela likande värderingar, regler och förhållanden inom Unionen.²⁹ Schimmelfennig & Sedelmeier menar att konditionalitet är den dominanta mekanismen för europeisering av kandidatländerna. Denna bygger på en belöningsstrategi för det avslutade arbetet. Belöningar kan komma i form av ekonomiska bidrag eller militärt skydd.³⁰

Hur konditionalitet används i praktiken kan variera. Schimmelfennig et al identifierar tre variationer: *reinforcement by support*, *reinforcement by reward* och *reinforcement by punishment*.³¹ Av dessa variationer menar forskarna att *reinforcement by punishment* är den mest kontroversiella. Denna leder oftast till sanktioner men kan även, inom vissa specifika fall, leda till militär intervention. Denna metod används vid extrema fall när en stat bryter mot en lag så som brott mot mänskligheten. *Reinforcement by support* är en metod som kan ses som en hjälpande hand där Unionen erbjuder ytterligare assistans när ett land inte klarar av att möta kraven. *Reinforcement by reward* innebär att en stat som inte lyckas möta kraven inte får någonting tillbaka. Samtidigt, om en stat lyckas uppfylla kraven belönas landet med assistans och deras samarbete med organisationen i fråga förstärks. Slutligen belönas vanligtvis staten med ett medlemskap i organisationen.³² Metoden som oftast används av EU är *reinforcement by reward*. Länder som befinner sig inom anslutningsprocessen får assistans och stödprogram under förhandlingarna. Följaktligen får länderna stöd från EU även innan de blir medlemmar i Unionen.³³

²⁸ Peshkopia, R. (2005). *The Limits of Conditionality*. Southeast European Politics: 6:1, s. 45

²⁹ Dudley, D. (2020). *European Union membership conditionality: the Copenhagen criteria and the quality of democracy*. Southeast European and Black Sea Studies. 20:4, s. 529

³⁰ Rollis, Ivo. (2021). *The EU Conditionality and Europeanization of Policy Co-ordination Mechanisms in the Western Balkan Countries*. Journal of Comparative Politics. 14:1, s. 93

³¹ Schimmelfennig, F., Engert, S., Knobel, H. (2006). *International Socialization in Europe: European Organizations, Political Conditionality and Democratic Change*. New York: Palgrave Macmillan, s. 6-7

³² Ibid, s. 37

³³ Ibid, s. 41–42

Reichel et al förklarar att ett EU-medlemskap är starkt förknippat med konditionalitet i syfte att få länder att engagera sig för bland annat mänskliga rättigheter och demokrati. Forskarna Richter & Wunsch menar att konditionalitet är det viktigaste instrumentet som EU använder sig av för att försöka främja demokratiska reformer på västra Balkan.³⁴ Schimmelfennig och Sedelmeier menar i sin tur att termen konditionalitet kan delas in i två olika aspekter: demokratisk konditionalitet och *acquis* konditionalitet. Demokratisk konditionalitet fokuserar på anpassning av EU:s fundamentala principer, som inkluderar demokrati och mänskliga rättigheter. *Acquis* konditionalitet innebär en konkret anpassning av de regler och normer som existerar inom EU:s ramar inför anslutning. Här behöver länderna vidta specifika åtgärder i syfte att följa EU:s lagstiftning och följaktligen bringa förfaranden och regler i linje med EU:s regelverk. *Acquis* konditionalitet är en form av konditionalitet som kräver att landet antar EU:s regelverk, vilket för upp landet till höga standarder när detta väl fullt ut har genomgått. *Acquis* konditionalitet ger Unionen makten att stimulera länders ratificeringsprocesser, och är även därför mer krävande att fullgöra.³⁵ Gateva tillägger att trots att *acquis* konditionalitet äger rum under de tidiga faserna av anslutningsprocesserna är detta ändå av viktig karaktär för just anslutningsförhandlingarna. Gateva framför att de ekonomiska och politiska kriterierna och försöket att operationalisera dem samtidigt över en hel region har påvisat att villkoren för att bli medlem har blivit allt tuffare. EU:s starkaste villkorsverktyg är tillgången till de olika stadierna av anslutningsprocesserna. De två allra viktigaste stadierna är att uppnå kandidatstatus och att inleda anslutningsförhandlingarna. Gateva särskiljer på konditionalitet genom formell konditionalitet och informell konditionalitet. Formell konditionalitet inkluderar de offentligt angivna förutsättningarna som i sin tur angetts i Köpenhamnskriteriernas breda principer, samt den rättsliga ramen för regelverken. Informell konditionalitet hänvisar till det ”operativa trycket” och rekommendationer som tillämpas av aktörer inom Kommissionen.³⁶

Tidigare forskning kring EU:s konditionalitet undersöker hur Unionen, genom att fokusera på en rad mekanismer, får kandidatländerna att implementera Unionens regler och hur Unionen påverkar inrikespolitiken inom dessa länder. Börzel menar att EU har arbetat hårt med statsbyggande inom staterna på västra Balkan, inte bara genom att använda konditionalitet,

³⁴ Richter & Wunsch (2019). *Money, power, glory: the linkages between EU conditionality and state capture in the Western Balkans*. *Journal of European Public Policy*. 27:1, s. 41-42

³⁵ Reichel, D., Vink, M. & Grimheden, J. (2019). *Regional diffusion, EU conditionality and Council of Europe treaty ratification 1949-2016*. *Journal of European Public Policy*. 27:10, s. 1568-1569

³⁶ Gateva, E. (2015). *European Union Enlargement Conditionality*. Palgrave Macmillan. S. 23–25

utan även genom bland annat politisk dialog där EU lovade kandidatstatus åt länderna så snart dessa skulle uppfylla Köpenhamnskriterierna.³⁷ Schimmelfennig & Sedelmeier menar, liksom Börzel, att EU:s konditionalitet haft en positiv inverkan för utvecklingen av kandidatländernas demokrati, bland annat genom att skapa tillsynsmyndigheter.³⁸ Schimmelfennig argumenterar däremot att endast ett trovärdigt löfte om framtida medlemskap kan möjliggöra att konditionaliteten blir effektiv inom kandidatländerna och de potentiella kandidatländerna.³⁹

Schimmelfennig & Sedelmeier menar att tillämpningen av konditionalitet efter utvidgningen av Unionen år 2004 avsevärt började försämrats. Som ett resultat av detta menar Dimitrova att Kommissionen år 2011, 2013, 2015 och 2020 utformade uppgraderingar av utvidgningsstrategin. Dessa uppgraderingar innehöll lärdomar från tidigare utvidgningar och pågående förhandlingar. En fundamentalt förändrad metod för att bedöma kandidatländernas framsteg lades fram. Huvudorsaken till detta var just den minskade trovärdigheten för EU:s konditionalitet som är sammankopplad till det minskade offentliga stödet från befintliga medlemsstater för ytterligare utvidgning.⁴⁰

³⁷ Börzel, T. (2011). *When Europe hits... beyond its borders: Europeanization and the near abroad*. *Comparative European Politics*. 9:4/5, s. 409

³⁸ Schimmelfennig & Sedelmeier (2011). *Governance by conditionality: EU rule transfer to the candidate countries of Central and Eastern Europe*. *Journal of European Public Policy*. 11:4, s. 676

³⁹ Bieber, F. (2011). *Special issue: Unconditional conditionality? The impact of EU conditionality in the West*. *Europe Asia Studies*. 63:10, s. 1776

⁴⁰ Rollis, Ivo. (2021). *The EU Conditionality and Europeanization of Policy Co-ordination Mechanisms in the Western Balkan Countries*. *Journal of Comparative Politics*. 14:1, s. 93-94

3. Metod och material

I detta kapitel kommer det valda materialet och den valda metoden att presenteras. Vidare diskuteras på vilket sätt metoden och materialet bidrar till att besvara studiens frågeställningar. En komparativ jämförelse utförs i syfte att belysa de likheter och skillnader som finns mellan de två valda staternas anslutningsprocesser. Följaktligen presenteras den teoretiska modellen, *The stage-structured (EU enlargement) conditionality model*, och de fyra steg som utgör denna modell. Modellen syftar till att förklara hur EU:s konditionalitet kan tillämpas till olika stadier i anslutningsprocessen.

3.1 Material

Kommissionen är en viktig aktör i att utvärdera och rapportera kandidatländernas tillstånd. Därmed publicerar Kommissionen årliga rapporter som utvärderar och uppföljer kandidatländernas anslutningsprocesser med respekt till Köpenhamnskriterierna.⁴¹ Kommissionens strategier kring att upprätthålla övervakning och bidra till en säker utvidgning, som i detta fall utges i form av rapporter, kommer därmed att studeras. Mer specifikt kommer Kommissionens årliga rapporter för Kroatien och Serbien att analyseras. Dessa dokument studeras då de bidrar med en god överblick över hur länderna har stått gentemot de kriterier EU ställer. Eftersom rapporterna uppdateras årligen blir det enklare att förstå vilken information som är relevant för uppsatsens syfte. I Serbiens fall analyseras rapporten ”Serbia 2022 report”.⁴² Val av rapport motiveras på så vis att detta är den allra nyaste rapporten för landet. Den blir på så vis mest relevant när man analyserar Serbiens nuvarande tillstånd, och dessutom mest relevant för uppsatsens syfte. I Kroatiens fall analyseras rapporten ”Commission Staff Working Document – Comprehensive Monitoring Report on Croatia’s state of preparedness for EU membership” från året 2012 eftersom detta var det sista rapporten som Kommissionen utformade för landet innan EU-medlemskapet. Rapporten från detta år beskriver landets beredskap inför det kommande medlemskapet och blir på så vis relevant för studiens syfte.⁴³ Rapporterna täcker allt från ländernas ekonomiska

⁴¹ European Commission (u/å). *Strategy and reports*. Hämtad: 2022-12-26

⁴² European Commission. (2022). *Serbia 2022 report*. Brussels: European Commission.

⁴³ European Commission. (2012). *Commission Staff Working Document – Comprehensive Monitoring Report on Croatia’s state of preparedness for EU membership*. Brussels: European Commission.

tillstånd till landets utrikesrelationer. Rapporterna är av hög betydelse då de klargör hur både kandidatlandet förhåller sig till de krav som ställs, men även vilka krav som Unionen anser att landet uppfyller. Dessutom belyses vad som ännu krävs för att stänga samtliga öppnade förhandlingskapitel. All viktig information från förhandlingarna samlas alltså in och presenteras i form av rapporter, där både Unionens och kandidatlandets ställningsantaganden presenteras.⁴⁴

Serbiens rapport kommer att kompletteras av ”European Union Common Position” dokument för respektive öppnat förhandlingskapitel. Dessa dokument är relevanta då de sammanställer områden och punkter som Kommissionen identifierat där Serbien inte uppnår samtliga krav för att kapitlet ska stängas. Inom varje förhandlingskapitel framför Kommissionen rekommendationer för vad landet behöver genomföra i syfte att uppnå kraven och stänga förhandlingskapitlet. Dokumenten inkluderar både Unionens ställningsantaganden gentemot Serbien, samtidigt som dokumenten framför Serbiens position gentemot de krav Unionen menar att landet behöver uppfylla.⁴⁵

Analysen inkluderar inte öppna eller stängda förhandlingskapitel för Kroatien eftersom landet redan hade stängt alla förhandlingskapitel vid tidsperioden som analyseras. Det utvalda dokumentet utvärderar landets förberedelse inför det kommande medlemskapet, vilket redan förutsätter att samtliga kapitel är stängda. Därav blir det inte relevant att analysera ”European Union Common Position” dokument för Kroatien. Det råder brist på tillgång till förhandlingsdokument mellan Kroatien och EU, då landet redan genomgått processen och varit medlem i 9 år. Således tas andra källor som berör detta område och beskriver de förgångna förhandlingsprocesserna i hänsyn. Eftersom Kommissionens rapporter och sammanställningar för Kroatien beskriver landets förhandlingar med Unionen och belyser hur landet ställer sig inför de olika kriterierna anses detta material vara tillräckligt för den komparativa studien. Det innebär alltså att en jämförelse av Kommissionens rapporter för de två länderna kommer att genomföras. En jämförelse mellan Serbien och Kroatiens förhandlingsdokument blir däremot inte möjlig.

En brist i valet av material är att dokumenten som analyseras inte omfattar samma steg för de två staterna, då Kroatiens fall analyseras när landet redan var förberett för ett medlemskap

⁴⁴ Gateva, E. (2015). *European Union Enlargement Conditionality*. Palgrave Macmillan. S. 49

⁴⁵ Ibid. s. 144

samtidigt som Serbiens fall analyseras då landet fortfarande befinner sig i en pågående anslutningsprocess. Detta blev en följd av brist på tillgång till rapporter som utvärderade samma steg för Kroatien som Serbien befinner sig i idag. Därav fick valet av material istället väljas ut från en tidsaspekt, där de nyaste rapporterna för Serbien valdes ut samtidigt som den sista rapporten innan ett officiellt medlemskap valdes ut för Kroatien.

De två valda rapporterna för Serbien och Kroatien är båda utformade av samma EU-organ, Kommissionen, och består av liknande punkter där Kommissionen går igenom hur respektive land uppfyller Köpenhamnskriterierna, en genomgång av hur väl länderna ställer sig emot de krav som omfattas av respektive förhandlingskapitel samt vilka områden länderna bör ägna ökad uppmärksamhet åt.⁴⁶ Att analysera två dokument av samma koncept för de två valda staterna anses vara relevant då studien är komparativ. Detta innebär att dokumenten möjliggör att en jämförelse för varje relevant punkt kan föras mellan länderna. Materialet varierar inom rapporterna till följd av att ländernas tillstånd inte är identiskt, vilket i sin tur tydliggör jämförelsen och möjliggör att både för- och nackdelar kan belysas. Genom att presentera områdena som rapporterna belyser på detaljnivå skildras hur respektive stat uppfyller och arbetar med de krav EU tagit fram.

3.2 Metod

Uppsatsens syfte är att genom kvalitativ textanalys uppnå kunskap kring hur EU:s konditionalitet har påverkat Serbiens och Kroatiens anslutningsprocesser och hur dessa har skiljts åt sinsemellan. En kvalitativ metod är i detta fall lämplig på grund av att anslutningsprocesserna har sammanställts i dokument, vilket gör att dokumentanalyser kan genomföras samtidigt som de valda frågeställningarna inkluderas i analysen. Textanalysen möjliggör att de mest väsentliga delarna av dokumenten kan urskiljas och undersökas, vilket gör att den samlade informationen kan bidra till att uppnå studiens syfte. Mer specifikt är en innehållsanalys relevant för denna studie. Denna möjliggör den komparativa analysen kring hur EU:s konditionalitet förändrats över tid mellan de två valda staternas anslutningsprocesser. Detta möjliggörs genom att specifika element som förekommer inom det valda materialet jämförs.⁴⁷ Motivet till val av metod är att denna förväntas kunna bidra

⁴⁶ Ibid, s. 59–60

⁴⁷ Bergström, G & Boreus, K. (2018). *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Fjärde [omarbetade och aktualiserade] upplagan. Lund: Studentlitteratur, s. 24

med hög grad av information, som dessutom är högst pålitlig då informationen härstammar från själva institutionen i fråga. Metoden är optimal då syftet är att analysera och bidra med förståelse genom att analysera mönster.⁴⁸ På så vis ska studien kunna bidra med en övergripande blick över förhandlingsprocesserna, EU:s ställningstaganden och utvecklingen av EU:s konditionalitet. Syftet med att analysera dessa dokument är att få en bredare förståelse och en inblick i hur ländernas anslutningsprocess har sett ut och i vilken utsträckning kriterier för ett medlemskap har utvecklats över tid. Att analysen är komparativ är relevant på så vis att Serbien och Kroatien är två länder som för drygt 30 år sedan var en gemensam nation. Länderna delar en rad likheter, inte minst när man talar om språk, historia och kultur. Trots en rad likheter bör man betrakta de olikheter som existerar mellan grannländerna. Serbien bedriver en mer östorienterad politik där euroskepticism är förekommande bland befolkningen och där landet pendlar mellan Ryssland och EU inom ett flertal områden. Kroatiens präglas däremot av ett västligt arv och politiken som bedrivs stämmer generellt sett bättre in med EU:s grundläggande värden.⁴⁹ Detta blir i sin tur viktiga faktorer att inkludera i en analys kring hur Unionen hanterar fortsatt utvidgning, vid sidan av att studera hur Unionen utvecklat sin konditionalitet. Att jämföra två länder med liknande bakgrund, men med olik politisk orientering, blir därmed relevant för att ge utrymme åt dessa faktorer i analysen.

De valda fallen blir i viss utsträckning representativa främst för de resterande länderna på västra Balkan, en region där EU har lagt ett stort fokus och där en stor majoritet av länderna ännu är kandidatländer eller potentiella kandidatländer. EU:s utvecklade konditionalitet gäller inte endast för Serbien, utan även för de resterande kandidatländerna. Därav blir det relevant att utvärdera hur Unionens konditionalitet har utvecklats mellan två tidsperioder även i den mening att resterande länder som ansöker om ett EU-medlemskap bemöter denna. Däremot skiljs politiken inom länderna på västra Balkan åt och länderna brister inom olika områden. Detta resulterar i att Serbiens och Kroatiens utvärdering inte kan bli fullt representativt för de resterande staterna. Istället kan de två valda fallen ge en inblick i hur länder som för liknande politik och präglas av liknande opinion som landet i fråga ställs inför EU:s konditionalitet.

⁴⁸ Alvesson, M. & Skoldberg, K. (2017). *Tolkning och reflektion: vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. Tredje upplagan. Lund: Studentlitteratur, s. 152

⁴⁹ Petsinis, V. (2020). Converging or diverging patterns of Euroscepticism among political parties in Croatia and Serbia. *Journal of Contemporary European Studies*. 28:2, s. 6-7

Valet av material ansågs som mest relevant när hänsyn togs till tidsperioden som uppsatsen vill undersöka. Eftersom uppsatsens syfte är att jämföra Kroatiens situation då landet ansågs vara redo för ett medlemskap, med den situation som Serbien befinner sig i idag, valdes den allra nyaste rapporten för Serbien ut. Samtidigt valdes rapporten för Kroatien från året innan landet blev medlem, då Kommissionen publicerade en rapport om landets beredskap för ett medlemskap. Då uppsatsen vill undersöka respektive stats implementering av de uppsatta kraven, samtidigt som anslutningsprocessen undersöks, blir stora delar av den information som ryms inom rapporterna relevant för studien.

Eli Gatevas "The stage-structured (EU enlargement) conditionality model" diskuterar utvecklingen av EU:s konditionalitet. Modellen granskar EU:s konditionalitet genom att dela upp denna i olika stadier fram till anslutningsprocessen. De fyra stadierna utgörs av:

- Pre-negotiation stage
- Negotiation stage
- Accession stage
- Post-accession stage

Modellen belyser att EU:s villkor för utvidgning har tre beståndsdelar: *conditions set out by the EU with which the country aspiring to membership needs to comply*, *an incentive structure that examines the reward-threat balance* och *monitoting*. Den beståndsdel som kommer att vara av störst relevans för denna studie är den förstnämnda.⁵⁰

Analysen av det första steget "Pre negotiation stage" belyser i västra Balkans fall nya viktiga utvecklingar av EU:s konditionalitet. Utvecklingen och tillämpandet av Köpenhamnskriterierna för staterna på västra Balkan institutionaliserade dem som enhetliga medlemsvillkor. Fastställandet av ytterligare landspecifika villkor för öppnandet av anslutningsförhandlingarna tyder på en växande applicering av differentierad konditionalitet. Unionen använde sig av utvärderingsrapporter som lyfte fram viktiga och prioriterade områden som resulterade i mer detaljerade bedömningar som var av viktig roll för utvidgningsprocessen.⁵¹

Analysen av det andra steget "Negotiation stage" belyser nya och viktiga utvecklingar av EU:s konditionalitet. Unionen har betonat den växande relevansen av de politiska kriterierna

⁵⁰ Gateva, E. (2015). *European Union Enlargement Conditionality*. Palgrave Macmillan. s. 27–28

⁵¹ Ibid, s. 137

för att främja anslutningsförhandlingarna genom att introducera ett nytt kapitel kring rättsväsendet och grundläggande rättigheter. Unionen kopplade framstegen i medlemssamtalen till framsteg inom förhandlingskapitel 23 och 24. EU:s fastställda villkor, som kandidatländerna måste implementera, kännetecknas av omfattande benchmarking⁵² som speglar den växande tillämpningen av differentierad konditionalitet. Utvärderingen av incitamentsstrukturen visar att EU avstod från att fastställa eventuella måldatum för Kroatien och Turkiets anslutning. Kommissionen utvecklade de återkommande rapporterna och ökade övervakningens relevans avsevärt.⁵³

I analysen av steget ”Accession stage” är Kroatien i centrum då det är det enda landet från studien som genomfört steget. Efter slutförandet av anslutningsförhandlingarna förväntades de anslutande länderna slutföra deras förberedelser för att ta emot ansvaret för medlemskapet. Detta ansvar omfattades av implementeringen av Köpenhamnskriterierna och arrangemanget för varje kapitel i regelverket. I anslutningsfördraget identifierades tre områden där det krävs intensifierade ansträngningar från Kroatien. Dessa utgjordes av rättsväsendet och grundläggande rättigheter: frihet, säkerhet, konkurrenspolitik och rättvisa. Unionen betonade likaså att Kroatien behöver genomföra och verkställa EU:s krav gällande förvaltning av yttre gränser, polissamarbete, kampen mot organiserad brottslighet samt rättsligt samarbete i civil- och straffrättsliga frågor. Rapporten om Kroatiens beredskap inför ett EU-medlemskap 2012 uppmanade Zagreb att intensifiera sina ansträngningar i de fem följande områdena: förberedelser för EU:s framtida strukturfonder, varvsindustrin, rättsstatsprincipen, kampen mot korruption samt förvaltning av de yttre gränserna. Analysen belyser en detaljerande karaktär hos EU:s krav som bland annat består av intensifierade övervakningsinstrument. Dessutom innehöll anslutningsfördraget tillämpningar av korrigerade åtgärder. Analysen illustrerar utvecklingen av Unionens konditionalitet och belyser Kommissionens betydande roll.⁵⁴

I analysen av steget ”Post accession stage” framkommer det att förhandlingsramarna med länderna på västra Balkan belyser den växande tillämpningen av differentierad konditionalitet. Den omfattande tillämpningen av EU:s villkorlighet har bidragit till den fortsatta utvecklingen av EU:s övervakningsinstrument. Resultaten av analysen bekräftar att EU har fortsatt använda

⁵² Benchmarking är de villkor som måste uppnås för att antingen öppna eller stänga förhandlingskapitel.

⁵³ Ibid, s. 145

⁵⁴ Ibid, s. 145–147

strategiska övervakningsrapporter för att utvärdera ländernas överensstämmelse med kraven, klargöra omfattningen av EU:s krav samt tillämpa ett politiskt tryck. Det är tydligt att EU:s konditionalitet kommer att fortsätta sin utveckling och mer omfattande landspecifika tillämpningar av medlemsvillkoren kan förväntas.⁵⁵

Valet av teoretisk modell är relevant på så vis att denna hjälper till att uppnå uppsatsens syfte. Modellen tydliggör utvecklingen av EU:s konditionalitet och ger en tydlig grund för förståelse kring varför förhandlingsprocesserna sett ut som de gjort för respektive stat. Den teoretiska modellen är uppdelad i fyra olika delar och samtliga delar kan appliceras på Kroatien som genomgått stegen. Däremot kan endast de två första stegen appliceras på Serbien då förhandlingsprocesserna med landet ännu pågår. I utgång från Gatevas modell kommer steget ”Accession” att tillämpas till Kroatien eftersom rapporten analyserar landets förberedelse inför ett medlemskap. Studien inkluderar alltså inte de rapporter som publicerats efter landets anslutning till EU och därav blir inte steget ”Post-accession” relevant för studien. Då Serbien fortfarande befinner sig under anslutningsförhandlingar kommer endast steget ”Negotiation” vara relevant, eftersom studien analyserar de senaste rapporterna för detta land. Studien kommer att fokusera på den första punkten ”Conditions set out by the EU with which the country aspiring to membership needs to comply”. Detta görs då punkten berör uppsatsens syfte och bidrar till att analysera hur kriterierna som ställts inför länderna, och villkor som länderna måste uppnå, påverkat deras anslutningsprocesser. Analysmodellen nedan kommer att användas för att förenkla tillämpningen av modellen till rapporterna. För punkten ”Köpenhamnskriterierna” kommer både det ekonomiska och politiska kriteriet att analyseras för sig, då detta anses tydliggöra analysen. Punkterna ”Benchmarks för att öppna och stänga kapitel” och ”Interim benchmarks” kommer att analyseras endast för Serbien som fortfarande befinner sig under anslutningsprocessen. ”Områden för oro” är områden som Kommissionen belyst där särskilt mycket uppmärksamhet bör ägnas till. Dessa analyseras för båda länderna.

⁵⁵ Ibid, s. 148–149

Tabell 1: Analysschema

	<i>"Negotiation stage"</i>	<i>"Accession stage"</i>
<i>Villkor fastställda av EU som ett land som vill bli medlem måste uppfylla</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Köpenhamnskriterierna (ekonomiska, politiska & administrativa krav) - Benchmarks för att öppna och stänga kapitel (villkor för att öppna nya och stänga kapitel) - Interim benchmarks (tillfälliga benchmarks) - Områden för oro (områden Kommissionen belyst särskilt mycket) 	<ul style="list-style-type: none"> - Köpenhamnskriterierna (ekonomiska, politiska & administrativa krav) - Områden för oro (områden Kommissionen belyst särskilt mycket)

4. Resultat

I detta kapitel presenteras uppsatsens empiri. Följande frågeställningar besvaras: *Vilka villkor stod Kroatien respektive Serbien inför under anslutningsprocessen? Vilka likheter och skillnader finns mellan de två fallen? Hur har EU:s konditionalitet utvecklats mellan de två fallen?* Med utgångspunkt i Eli Gatevas ”The stage-structured conditionality model” belyses hur respektive land uppfyller Köpenhamnskriterierna, villkor som Serbien uppfyller och inte för att öppna och stänga kapitel, samt områden som Kommissionen identifierat som respektive land bedöms behöva anstränga sig ytterligare inom.

4.1 Kroatien

Anslutningsförhandlingarna med Kroatien avslutades i juni 2011. Kommissionen yttrade sig positivt kring landets anslutning, Europaparlamentet gav sitt samtycke och rådet beslutade anslutningen för Kroatien. Den 9 december 2011 undertecknades anslutningsfördraget. 2013 blev landet officiellt EU-medlem. Under förhandlingarna har Kroatien gått med på ett flertal åtaganden, vilket lovades genomföras senast vid anslutningsdagen.⁵⁶

4.1.1 Köpenhamnskriterierna

Utvärderingen av den ekonomiska utvecklingen i Kroatien år 2012 styrdes av Köpenhamnskriterierna. Det som alltså krävdes från Kroatien för att uppnå det ekonomiska kriteriet var att landet skulle ha en fungerande marknadsekonomi samt kapacitet att hantera konkurrenstrycket och marknadskrafterna inom Unionen. Utvärderingen av hur väl Kroatien uppfyllde dessa krav delades alltså upp i två delar.⁵⁷

- Existensen av en fungerade marknadsekonomi:

Kroatiens föranslutningsprogram presenterande en omfattande makroekonomisk och finanspolitisk ram för den ekonomiska politiken. Penningpolitiken fortsatte att bedrivas inom ramen för växelkursstabilitet gentemot euron och grunderna för en marknadsekonomi

⁵⁶ European Commission. (2012). *Commission Staff Working Document – Comprehensive Monitoring Report on Croatia’s state of preparedness for EU membership*. s. 4

⁵⁷ Ibid, s. 10

upprätthölls. Däremot belyste Kommissionen att den höga nivån på bruttoutlandsskulden fortfarande utgjorde ett problem för den kroatiska ekonomin. Dessutom var arbetslösheten hög, då svaga framsteg hade gjorts när det gällde att minska strukturella svagheter på landets arbetsmarknad.⁵⁸

- Kapacitet att hantera konkurrenstrycket och marknadskrafterna inom Unionen:

Kommissionen klassade Kroatien som en fungerande marknadsekonomi. Trots att Kroatien hade en hög utlandsskuld samtidigt som finanspolitiken hämmade uppgången av budgetunderskottet under lågkonjunktur, lyckades penningpolitiken bestå. Dessutom noterades de åtgärder som vidtagits för att förbättra utbildningsmöjligheterna på alla nivåer. Trots detta lyckades inte bristerna på arbetsmarknaden, som präglades av arbetslöshet, att åtgärdas. Investeringsnivån i landet sjönk, framför allt de utländska direktinvesteringarna. Däremot var integrationen med EU genom handel och investeringar fortfarande hög. Indikatorer kunde även peka på en förbättring av Kroatiens priskonkurrenskraft.⁵⁹

Utvärderingen kring Kroatiens implementering av det politiska kriteriet utgick från hur väl landet genererade stabilitet hos institutioner som garanterar demokrati, rättsstatsprincipen, mänskliga rättigheter och respekt samt skydd av minoriteter. När det gällde de politiska kraven menade Kommissionen att Kroatien ännu behövde göra framsteg inom den administrativa kapaciteten att genomföra och övervaka reformen av den offentliga förvaltningen. Ytterligare insatser krävdes när det gällde utbildning av personal vid förvaltningsministeriet och andra fackministerier. Utbildningsmöjligheterna inom offentlig förvaltning behövde därmed stärkas. Kroatien hade genomfört olika åtgärder för att stärka rättsväsendet i landet. Däremot noterade Kommissionen en ökning av olösta fall, vilket blev en fråga som väckte oro. När det gällde bekämpning av korruption lyckades Kroatien ha ett rättsligt och institutionellt ramverk, som fortsatte att utvecklas. De mänskliga rättigheterna fortsatte, i allmänhet, att respekteras. Likaså hade skyddet av minoriteter fortsatt att förbättras genom de åtgärder som hade vidtagits, bland annat genom lagen om nationella minoriteters rättigheter. Däremot noterade Kommissionen att Kroatien behövde visa ytterligare utveckling inom skyddet för minoriteter. Yttrandefriheten, inklusive mediernas frihet, föreskrevs i kroatisk lag och respekterades i allmänhet. Sammanfattningsvis menade Kommissionen att Kroatien uppfyllde de politiska kriterierna för medlemskap. I samtliga områden som omfattas

⁵⁸ Ibid, s. 10-12

⁵⁹ Ibid, s. 12-13

av det politiska kriteriet, det vill säga stabilitet hos institutioner som garanterar demokrati, rättsstatsprincipen, mänskliga rättigheter och respekt samt skydd för minoriteter, hade Kroatiens arbete fortsatt att utvecklas. Kommissionen noterade däremot framför allt att ansträngningar behövdes kring att stärka rättsstatsprincipen ytterligare genom förbättringar av den offentliga förvaltningen och genom att förebygga korruption.⁶⁰

4.1.2 Områden för oro

Kommissionens rapport analyserade huruvida Kroatien hade förmågan att ansvara för de skyldigheter som existerar till följd av ett medlemskap. Det innebär alltså att Kommissionen utvärderade hur väl landet kunde tillämpa Unionens regelverk. Varje kapitel i rapporten sammanfattade landets framsteg som uppnått under året, och sammanfattade den övergripande beredskapsnivån inom respektive område. I vissa fall presenterades även överenskommelser som tagits fram under anslutningsförhandlingarna.⁶¹

Rapporten om Kroatiens beredskap inför ett EU-medlemskap uppmanade Zagreb att intensifiera sina ansträngningar inom ett antal områden. Kommissionen noterade att ytterligare uppmärksamhet ska ägnas åt att stärka den administrativa kapaciteten i syfte att genomföra och övervaka reformen av den offentliga förvaltningen. Dessutom krävdes ytterligare insatser när det gäller utbildning av personal vid förvaltningsministeriet och andra fackministerier, framför allt med tanke på deras roll i den framtida förvaltningen av strukturfonderna.⁶²

Kommissionen noterade att Kroatien i allmänhet uppfyllde de åtaganden och krav som följde av anslutningsförhandlingarna för kapitel 23 ”Judiciary and fundamental rights”. Däremot noterade Kommissionen att ökade insatser för att fortsätta stärka lagstyret samt för att bekämpa och förebygga korruption krävs. Dessutom behövde landet öka sin uppmärksamhet på åtal för inhemska krigsförbrytelser, respekt för mänskliga rättigheter och skydd av minoriteter.⁶³

⁶⁰ Ibid, s. 5-9

⁶¹ Ibid, s. 13-14

⁶² Ibid, s. 6

⁶³ Ibid, s. 32–33

När det gällde yttre gränser och Schengen-området noterade Kommissionen att anpassningen till lagstiftningen har utvecklats, men att detta behövde fortsätta i samma riktning för att Kroatien skulle kunna vara redo att ta kontrollen över EU:s yttre gränser. Dessutom noterade Kommissionen att gemensam patrullering med Serbien och Montenegro likaså behövde förbättras.⁶⁴

4.2 Serbien

Sedan öppnandet av Serbiens förhandlingsprocess i januari 2014 har 22 utav 35 kapitel öppnats och två kapitel har stängts. Den övergripande takten i förhandlingsprocesserna kommer framför allt att fortsätta bero på regeln om lagreformer samt normaliseringen av Serbiens förbindelser med Kosovo. Stabiliserings- och associeringsavtalet (SAA) mellan EU och Serbien startade år 2013. Serbien fortsatte att implementera avtalet, även om ett antal problem ännu kvarstår. Den serbiska regeringen har fortsatt att beskriva ett EU medlemskap som ett strategiskt mål, men åtgärder som leder till detta mål måste ännu vidtas.⁶⁵

Det är fortsättningsvis viktigt att politisk planering och samordning finns på plats, tillsammans med mänskliga och finansiella resurser för att uppnå EU-anslutning. De serbiska myndigheterna måste ta ansvar för proaktiv och objektiv kommunikation kring EU, som även är Serbiens huvudsakliga politiska och ekonomiska partner. Dessutom krävs ytterligare insatser för att säkerställa ett systematiskt samarbete mellan regeringen och det civila samhället. En möjliggörande miljö för att utveckla och finansiera samhällets organisationer måste finnas.⁶⁶

4.2.1 Köpenhamnskriterierna

Rapporten för Serbien som är utgiven av Kommissionen redogör för hur väl landet uppfyller Köpenhamnskriterierna. Det ekonomiska kriteriet delas upp i två delar som kräver att landet bedriver en fungerande marknadsekonomi, samt att landet har kapacitet att hantera konkurrenstrycket och marknadskrafterna inom Unionen. På senare tid har ekonomisk styrning blivit ännu mer central i utvidgningsprocessen. Därav sker Kommissionens

⁶⁴ Ibid, s. 38

⁶⁵ Europeiska Kommissionen. (2022). *Serbia report 2022*, s. 3

⁶⁶ Ibid s. 3-4

övervakning i två processer: genom *the Economic Reform Programme* och genom bedömningar av huruvida landet i fråga uppnår de ekonomiska kriterierna för anslutning. Det ekonomiska reformprogrammet innebär att landet förbereder ett ekonomiskt reformprogram årligen som fastställer en makro-finanspolitisk ram och en strukturreformagenda vars syfte är att säkerställa konkurrenskraft och tillväxt. Reformprogrammet utgör grunden för politiska riktlinjer tillämpade till varje specifik stat.⁶⁷

- En fungerande marknadsekonomi:

Kommissionen bedömer att Serbien ligger mellan en måttlig och en god förberedelsenivå samt att landet har gjort goda framsteg i utvecklingen av en fungerande marknadsekonomi. Landets KPI steg från den andra halvan av 2021, som främst drevs av energi- och livsmedelspriser, vilket ledde till att centralbanken började skärpa sin politiska hållning. Landets banksektor bibehöll sin stabilitet. Den ekonomiska återhämtningen som tog plats under 2021 samt en minskning av finanspolitiska stödåtgärder bidrog till att avsevärt förbättra budgetsaldot för år 2021. Däremot belyste Kommissionen att svaga framsteg gjorts inom den offentliga förvaltningen och förvaltningen av statligt ägda företag. Dessutom har inte några finansregler stärkts. Staten har fortfarande en hög närvaro på marknaden och den privata sektorn är underutvecklad. Framför allt när det gäller korruption och upprätthållandet av rättvis konkurrens brister landets lagar. Därav kräver Kommissionen att Serbien under det kommande året ska fokusera på att anta ett trovärdigt och bindande system med skatteregler som bör träda kraft under 2023. Kommissionen vill även se en förbättring av styrningen av statliga företag och minskandet av finanspolitiska risker.⁶⁸

- Kapacitet att hantera konkurrenstrycket och marknadskrafterna inom Unionen:

Kommissionen bedömer att Serbien gjort måttliga förberedelser och framsteg för att klara konkurrensens påtryckningar och marknadskrafterna inom Unionen. Denna bedömning gjordes eftersom landets ekonomiska struktur förbättrades ytterligare under 2022 och den ekonomiska integrationen med EU fortsatte att vara hög. Däremot kunde slutsatsen dras att landet inte fullt ut uppfyller arbetsmarknadens behov. De offentliga investeringarna ökar, men målet för dessa är att fylla luckor i infrastrukturen som orsakats till följd av år av underinvesteringar. Kommissionen vill se att Serbien implementerar ytterligare rekommendationer under de nästkommande åren. Dessa rekommendationer innefattar särskilt

⁶⁷ Ibid, s. 66-67

⁶⁸ Ibid, s. 67

en utveckling inom utbildningssektorn som bör skräddarsys efter arbetsmarknadens behov, där framför allt yrkesutbildningar bör utvecklas. Serbien bör dessutom säkerställa en strategi som prioriterar och övervakar allmänhetens infrastrukturinvesteringar. När det gäller energiberoendet vill Kommissionen se ett mindre beroende av Ryssland.⁶⁹

De politiska kraven kräver att ett land kan garantera demokrati, rättsstatsprincipen, mänskliga rättigheter samt respekt och skydd av minoriteter. När det gäller de politiska kriterierna fortsatte det serbiska parlamentet med arbetet som syftar till att skapa politisk samsyn om EU-relaterade reformer. Kommissionen bedömer däremot att ytterligare ansträngningar krävs när det gäller att säkerställa ett systematiskt samarbete mellan regeringen och det civila samhället. En miljö för att utveckla och finansiera civilsamhällets organisationer behöver finnas. Rättssystemet har en viss grad av förberedelse och begränsade framsteg gjordes under perioden för rapporten. Detsamma gäller för kampen mot korruption. Däremot krävs ytterligare framsteg. Serbien behöver bland annat anta en ny anti-korruptionsstrategi. Landet har en rättslig och institutionell ram för att upprätthålla grundläggande rättigheter. Dock menar Kommissionen att Serbien behöver säkerställa att ramverket är konsekvent och att detta genomförs effektivt. Institutionerna för mänskliga rättigheter behöver stärkas, bland annat genom att fördela de ekonomiska och mänskliga resurserna rätt. Verbala attacker mot journalister är fortfarande ett problem, trots att framsteg gjordes inom yttrandefriheten. Att kunna utöva yttrandefrihet utan hinder är något som landet bör fokusera på.⁷⁰

4.2.2 Öppna och stängda förhandlingskapitel

Förhandlingskapitlen är grupperade i sex olika tematiska kluster och förhandlingarna öppnas för varje individuellt kluster, istället för respektive kapitel. Alla kapitel för *kluster ett* (grunderna för anslutningsprocessen) är öppnade. Klustret består av kapitel fem (Public procurement), kapitel 18 (Statistics), kapitel 23 (Judiciary and fundamental rights), kapitel 24 (Justice, freedom and security) samt kapitel 32 (Financial control). EU noterar att Serbien måste fortsätta att göra framsteg i genomförandet av Unionens regelverk som omfattas av kapitel fem. Kapitlet får endast avslutas om landet anpassar sin nationella rättsliga ram till EU:s regelverk när det gäller alla områden kring offentlig upphandling, inklusive dess lagstiftning om internationella avtal. Serbien behöver dessutom införa administrativ och

⁶⁹ Ibid, s. 74-75

⁷⁰ Ibid, s. 4-5

institutionell kapacitet på alla nivåer och vidta lämpliga åtgärder för att säkerställa ett korrekt genomförande och upprätthållande av nationell lagstiftning. Landet behöver uppvisa ett öppet och offentligt upphandlingssystem, som ger värde för konkurrensen och ett starkt skydd mot korruption.⁷¹ För att stänga kapitel 18 behöver Serbien lämna in centrala nationalräkenskapsuppgifter i enlighet med *European System of National and Regional Accounts* och andra relevanta krav tillsammans med en detaljerad beskrivning av metoden som används.⁷² För att stänga kapitel 23 behöver Serbien uppnå ett antal tillfälliga (interim) benchmarks⁷³ där Serbien behöver säkerställa en effektiv, nära och permanent övervakning av genomförandet av dess handlingsplan för området ”rättsväsende och grundläggande rättigheter”. Landet behöver stärka rättsväsendets oberoende, förebyggande åtgärder i kampen mot korruption, den effektiva tillämpningen av mänskliga rättigheter och skyddet av minoriteter och kulturella rättigheter.⁷⁴ För att stänga kapitel 24 behöver Serbien likaså uppnå ett antal tillfälliga (interim) benchmarks. Landet behöver säkerställa effektiv övervakning av handlingsplanen för området rättvisa, frihet och säkerhet. Serbien behöver öka sina ansträngningar för att säkerställa efterlevnad av EU:s krav för laglig och irreguljär migration, asyl, Schengen och yttre gränser, polissamarbete och kampen mot organiserad brottslighet samt anti-terrorism.⁷⁵ Kapitel 32 ”Financial control” får avslutas provisoriskt endast när Serbien ändrar sin rättsliga ram för att säkerställa en sammanhängande PIFC-lagstiftning.⁷⁶

Kluster 2 täcker kapitel ett (Free movement of goods), kapitel två (Freedom of movement for workers), kapitel tre (Rights of establishment and freedom to provide services), kapitel fyra (Free movement of capital), kapitel sex (Company law), kapitel sju (Intellectual property law), kapitel åtta (Competition policy), kapitel nio (Financial services) och kapitel 28 (Consumer and health protection). Inom detta kluster har kapitel fyra, fem, sju och nio öppnats. Detta kluster är nyckeln för Serbiens förberedelser för kraven på EU:s inre marknad och syftar till att uppnå tidig integration och utveckling av den gemensamma regionala marknaden. För att göra fortsatt utveckling inom klustret uppmanas Serbien att bland annat fokusera på att säkerställa en strategi/handlingsplan för att genomföra EU:s regelverk om fri

⁷¹ European Commission. (2016) *European Union Common Position – Chapter 5*, s. 1-4

⁷² European Commission. (2018) *European Union Common Position – Chapter 18*, s. 8

⁷³ Interim benchmark är tillfälliga villkor som landet i fråga måste uppfylla.

⁷⁴ European Commission. (2018) *European Union Common Position – Chapter 23*, s. 21-31

⁷⁵ European Commission. (2016) *European Union Common Position – Chapter 24*, s. 22-32

⁷⁶ European Commission. (2014) *European Union Common Position – Chapter 32*, s. 7-8

rörlighet för varor och stärka samarbetet med EU:s medlemsstater kring samordning av social trygghet.⁷⁷

Serbiens lagstiftning underlättar överlag den fria rörligheten för kapital, inklusive när det gäller portföljer, investerings- och finansiella lån. Dock kvarstår några restriktioner, framför allt när det gäller finansiella derivat, inlåningsverksamhet, tillgångar i frivilliga pensionsfonder och investeringsfonder.⁷⁸ Kommissionen noterar att Serbien har nått en god nivå av anpassning till gemenskapens regelverk inom området betalningssystem. Lagen om betaltjänster reglerar heltäckande betaltjänster, betaltjänstleverantörer, rättighet och skyldigheter i anslutning till medhållande av betaltjänster, tillsynrelaterade frågor och tillämpliga påföljder. Kommissionen noterar dessutom att Serbien har anpassat sin lagstiftning om kampen mot penningtvätt och finansiering av terrorism med gemenskapens regelverk, internationella standarder och rekommendationer gjorda av expertkommittén om rådets utvärdering av åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism i Europa.⁷⁹ Kapitel fyra får endast avslutas provisoriskt när EU har kommit överens om att följande riktmärken har uppfyllts: när det gäller kapitalrörelser och betalningar slutför Serbien sin lagstiftsanspassning med gemenskapens regelverk och visat att landet kommer kunna genomföra det fullt ut vid anslutningen, vilket säkerställer att alla återstående restriktioner tas bort. Inom området för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism slutför Serbien nödvändig lagstiftningsanpassning till Unionens regelverk, internationella standarder och visar en förbättrad administrativ kapacitet för att korrekt genomföra och upprätthålla relevant lagstiftning inom alla områden av anti-penningtvätt. Detta förväntas resultera i ökad effektivitet i övervakningen, tillsynen, finansiella underrättelsen, utredningar, åtal och fällande domar.⁸⁰

Kommissionen noterar att, för Serbiens nuvarande läge, måste landet fortsätta göra framsteg i anpassningen till, och genomförandet av, gemenskapens regelverk som omfattas av kapitel nio ”Financial services”. Detta kapitel får endast avslutas provisoriskt när Serbien uppvisar en avancerad nivå av anpassning till regelverket på bankområdet och finansiella konglomerat, särskilt när det gäller kapitalkrav, tillsyn över finansiella konglomerat, inlåningsskydd och rekonstruktion samt avveckling av kreditinstitut. Landet måste även visa att det är redo att

⁷⁷ Europeiska Kommissionen. (2022). *Serbia report 2022*, s. 89

⁷⁸ European Commission. (2019) *European Union Common Position – Chapter 4*, s. 2-3

⁷⁹ Ibid, s. 5-6

⁸⁰ Ibid, s. 7-8

genomföra Unionens regelverk från och med dagen för anslutning. Serbien måste uppvisa en avancerad nivå av anpassning till Unionens regelverk på försäkringsområdet och gällande tjänstepensioner. Liknande gäller för anpassning till Unionens regelverk på det finansiella området kring marknadsinfrastruktur, särskilt gällande slutgiltig avveckling och finansiella säkerheter. Serbien måste likaså visa nivå av anpassning till Unionens regelverk kring värdepappersområdet, marknader och investeringstjänster.⁸¹

Kommissionen noterar att Serbien måste göra framsteg i anpassningen och genomförandet av Unionens regelverk som omfattas av kapitel sju. Kapitel sju får stängas endast när Serbien slutför alla nödvändiga lagändringar för att säkerställa EU/EES rättigheter på alla områden. Serbien behöver anpassa sin lagstiftning till gemenskapens regelverk kring upphovsrätt och närliggande rättigheter.⁸²

Kluster 3 (konkurrenskraft och inkluderande tillväxt) omfattar kapitel tio (Information society and media), kapitel 16 (Taxation), kapitel 17 (Economic and monetary policy), kapitel 19 (Social policy and employment), kapitel 20 (Enterprise and industrial policy), kapitel 25 (Science and research), kapitel 26 (Education and culture) och kapitel 29 (Customs union). Kapitel 17, 20 och 29 är öppna för förhandlingar, samtidigt som kapitel 25 och 26 är provisoriskt stängda. För kapitel 17 behöver Serbien uppfylla följande benchmarks: Serbien behöver ha anpassat sin rättsliga ram till regelverket för att säkerställa en fullständig centralbank som dessutom är oberoende, förbjuda monetär finansiering av den offentliga sektorn, förbjuda privilegierad tillgång för de offentliga myndigheterna till finansiella institutioner samt fullständig integrering av dess centralbank med det europeiska centralbankssystemet. Serbien behöver dessutom ha uppfyllt kriteriet att vara en fungerande marknadsekonomi.⁸³ Kapitel 20 får stängas när Serbien inför och implementerar en omfattande industristrategi, med stöd av riktmärken som föreslås av EU:s politik som är relevant för specifikt industrier.⁸⁴ För att stänga kapitel 29 behöver Serbien särskilt anpassa sin lagstiftning om tullbefrielse, tullriskhantering och säkerhetsaspekter. Serbien behöver tillämpa sina tullregler konsekvent och effektivt. Kommissionen vill se att Serbien presenterar

⁸¹ European Commission. (2017) *European Union Common Position – Chapter 9*, s. 7

⁸² European Commission. (2017) *European Union Common Position – Chapter 7*, s. 6-7

⁸³ European Commission. (2018) *European Union Common Position – Chapter 17* s. 6-8

⁸⁴ European Commission. (2017) *European Union Common Position – Chapter 20* s. 4

omfattande och sammanhängande tullverksamhet och IT-strategier, samt att landet når tillräckliga framsteg när det gäller att utveckla alla nödvändig IT-system.⁸⁵

Kluster fyra öppnades i december 2021. Detta kluster omfattar kapitel 14 (Transport), kapitel 15 (Energy), kapitel 21 (Trans-European networks) samt kapitel 27 (Environment and climate change). Alla kapitel öppnades efter att Serbien hade uppfyllt de återstående kraven, som var att ta fram en handlingsplan om oljelager och en handlingsplan för åtskillnad av gas. Detta kluster är centralt för den gröna agendan på västra Balkan och är nära kopplat till Serbiens ekonomiska reformprogram och Kommissionens ekonomi- och investeringsplan.⁸⁶ För att stänga kapitel 14 behöver Serbien anpassa sig till EU:s regelverk om bland annat vägavgifter och det sociala regelverket inom vägtransporter. Serbien behöver även anpassa sig till Unionens regelverk om passagerarrättigheter inom alla olika transportsätt.⁸⁷ För kapitel 15 gäller det att Serbien lämpar sig till EU:s *acquis* om den inre energimarknaden. Serbien behöver anta regelverket om energieffektivitet och förnybar energi samt ett nationellt energisystem och en klimatplan om styrning av energiunionen och klimatåtgärder. Kommissionen belyser även att en form av dokumentation av landets genomförande är nödvändigt.⁸⁸ Två benchmarks som Serbien behöver uppfylla för att stänga kapitel 21 är att Serbien antar en uppdaterad transportenergi i linje med riktlinjerna för utveckling av transeuropeiska transportnät.⁸⁹ För att stänga kapitel 27 behöver Serbien slutföra anpassningen till de övergripande direktiven och landet behöver bland annat fortsätta att anpassa sig till direktivet om minskning av nationella utsläpp och vidta ytterligare åtgärder som bidrar till en hållbar utveckling.⁹⁰

Kluster fem består av kapitel elva (Agriculture and rural development), kapitel tolv (Food safety, veterinary and phytosanitary policy), kapitel 13 (Fisheries), kapitel 22 (Regional policy and coordination of structural instruments) samt kapitel 33 (Financial and budgetary provisions). Kapitel 13 och 33 är öppna för förhandlingar med avslutande benchmarks som återstår att uppfyllas. Kommissionen har även bedömt att benchmarks för att öppna för kapitel elva och 22 har uppnåtts.⁹¹ För att stänga förhandlingsskapitel 13 behöver Serbien presentera

⁸⁵ European Commission. (2017) *European Union Common Position – Chapter 29* s. 6

⁸⁶ Europeiska Kommissionen. (2022). *Serbia report 2022*, s. 115

⁸⁷ European Commission. (2019) *European Union Common Position – Chapter 14*, s. 9

⁸⁸ European Commission. (2019) *European Union Common Position – Chapter 15*, s. 9

⁸⁹ European Commission. (2018) *European Union Common Position – Chapter 21*, s. 3

⁹⁰ European Commission. (2019) *European Union Common Position – Chapter 27*, s. 17-18

⁹¹ Europeiska Kommissionen. (2022). *Serbia report 2022*, s. 126

en handlingsplan som kommer att säkerställa full överrensstämmelse med EU:s krav, framför allt när det gäller organisation av vattenbruk och kontrollåtgärder mot olagligt och oreglerat fiske.⁹² För att stänga kapitel 33 behöver Serbien öka sin administrativa kapacitet och anta en handlingsplan och införa regler som säkerställer att landet kommer kunna, från anslutningsdagen, korrekt beräkna, prognostisera, redovisa, samla in, kontrollera och rapportera till EU om egna resurser i linje med Unionens regelverk.⁹³

Kluster sex består av kapitel 30 (External relations) och kapitel 31 (Foreign, security and defence policy). Serbien har ännu inte öppnat förhandlingar för detta kluster. Kraven för att öppna kapitlen inkluderar att slutföra anslutningen till Världshandelsorganisationen (WTO) och att förbättra landets anpassning till EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik, inklusive när det gäller sanktioner och sådant som strider mot EU:s ståndpunkt kring utrikespolitik.⁹⁴

4.2.3 Områden för oro

Kommissionen noterar att den förbättrade rättsliga ramen för offentlig upphandling och intern kontroll måste genomföras i praktiken. Det mycket höga värdet av upphandlingsbeslut som undantas från lagen om offentlig upphandling väcker allvarlig oro menar Kommissionen.⁹⁵ Det ökade antalet undantag från tillämpningen av lagen om offentlig upphandling (totalt 67% av det ackumulerade värdet av offentliga upphandlingskontrakt) och ett stort antal inspekterade oegentligheter i offentliga upphandlingskontrakt som upptäckts av statens revisionsverk blir därmed ett område som väcker oro, där Serbien riskerar att falla tillbaka inom detta område.⁹⁶

Anti-korruptionsrådet förblev aktivt i att avslöja och analysera fall av systematisk korruption. Det kvarstår allvarlig oro kring att myndigheterna fortfarande inte har upprättat en mer konstruktiv relation med Rådet. Dessutom rådfrågas Rådet fortfarande inte om lagförslag. Regeringen misslyckades att inrätta ett förfarande för samråd med Rådet, även om detta planerats sedan 2016.⁹⁷

⁹² European Commission. (2017) *European Union Common Position – Chapter 13*, s. 5

⁹³ European Commission. (2017) *European Union Common Position – Chapter 33*, s. 5

⁹⁴ Ibid, s. 132

⁹⁵ Europeiska Kommissionen. (2022). *Serbia report 2022*, s. 16

⁹⁶ Ibid, s. 78

⁹⁷ Ibid, s. 32

Utöver förhandlingskapiteln och Köpenhamnskriterierna belyser Kommissionen att en avgörande faktor för att Serbien ska kunna fortsätta på sin väg mot EU är att landet fortsätter med den EU-stödda dialogen om normalisering mellan Serbiens och Kosovos relation. Kommissionen menar att Serbien har fortsatt att engagera sig i dialogen men att den serbiska regeringen måste upprätthålla sina tidigare åtaganden och att engagera sig i att fullt ut genomföra alla tidigare dialogavtal. Dessutom behöver landet fortsätta jobba mot att undvika handlingar som undergräver stabilitet och som inte främjar dialog. Kommissionen vill se att Serbien ingår i ett rättsligt bindande normaliseringsavtal med Kosovo och landet förväntas framöver engagera sig i förhandlingarna kring avtalet samt visa flexibilitet för att göra snabba och konkreta framsteg.⁹⁸

4.3 Jämförelse av resultat

Kommissionens rekommendationer som framförts i rapporterna är ett sätt att vägleda länderna åt rätt riktning. Syftet med att Kommissionen gör sådana övervakning och sedan framför sina rekommendationer är att uppmana länderna att hålla sig inom det ramverk som EU har tagit fram. Då situationerna i länderna har sett olika ut, kan man finna skillnader mellan de punkter EU valt att belysa. Samtidigt kan man även finna likheter mellan staterna.

För båda länderna delade Kommissionen upp det ekonomiska kriteriet i 1. En fungerande marknadsekonomi, och 2. Kapacitet att hantera konkurrenstrycket och marknadskrafterna inom Unionen. För det första steget bedömde Kommissionen att Serbien ligger mellan en måttlig och god nivå. Det Kommissionen valde att fokusera på är de svaga framstegen inom offentlig förvaltning, finansregler, statens höga närvaro på marknaden och att den privata sektorn är underutvecklad. I detta fall vill Kommissionen se att Serbien inför striktare skatteregler, förbättras inom styrningen av statliga företag och minskar finanspolitiska risker. För det andra steget bedömde Kommissionen att landet inte fullt ut uppfyllt arbetsmarknadens behov, bland annat eftersom Kommissionen inte anser att utbildningssektorn är fullt utvecklad och investeringarna bör öka. I Kroatiens fall ansåg Kommissionen att landet uppfyllt alla krav för en fungerande marknadsekonomi, men likt Serbien var arbetsmarknaden inte fullt utvecklad och arbetslösheten hög. Konkurrenskraften ansågs förbättras, men likt Serbien

⁹⁸ Ibid, s. 88–89

pekade Kommissionen på en låg investeringsnivå inom landet. Därmed kan man påstå att Kommissionen bedömt liknande områden när man talar om det ekonomiska kriteriet, både under Kroatiens och Serbiens anslutningsprocess.

När man talar om det politiska kriteriet har Kommissionen utgått från samma kriterier: stabilitet hos institutioner som garanterar demokrati, rättsstatsprincipen, mänskliga rättigheter och respekt samt skydd av minoriteter. Kommissionen utvärderade att Kroatien uppfyllde de politiska kriterierna, trots att utvärderingen att skyddet för minoriteter inte är tillräckligt utvecklat och att rättsstatsprincipen behöver ytterligare utveckling. När det gäller Serbien anser Kommissionen att det politiska kriteriet inte är fullt utvecklat. Detta beror framför allt Kommissionens fokus på bekämpning av korruption, där Kommissionen nu kräver en anti-korruptionsstrategi. Kommissionen fokuserar likaså på Serbiens institutioner för mänskliga rättigheter, där dessa anses vara underutvecklade och att yttrandefriheten inte är fullt utvecklad. Den stora skillnaden här är att Serbien, till skillnad från Kroatien, inte fullt ut skapat politisk samsyn om EU-relaterade reformer. Därmed har inte det politiska kriteriet bedömts vara uppfyllt. Med tanke på att Kommissionen pekat ut likande brister hos båda staterna, bör Serbiens fortsatta arbete med att skapa politisk samsyn om EU-relaterade reformer möjliggöra att Serbien slutligen uppfyller det politiska kriteriet.

En betydande likhet är den vikt Kommissionen lägger på att länderna behöver bekämpa korruptionen som präglas inom staternas gränser. Skillnaden är däremot att Kommissionen i Kroatiens fall har bedömt bekämpningen av korruption vara ett område som ytterligare uppmärksamhet behöver riktas åt, medan Kommissionen i Serbiens fall förklarat att en förutsättning för att stänga förhandlingskapitel 23 är att Serbien upprättar åtgärder för att bekämpa korruption. Detta kan bero på att Kommissionen i Serbiens fall bland annat kräver att landet upprättar ett öppet och offentligt upphandlingssystem i syfte att stärka skyddet mot korruption.

En annan markant skillnad som går att finna inom ländernas förhandlingsprocesser är att Kommissionen nu kräver att kandidatländerna utformar ett ekonomiskt reformprogram. Detta krävdes inte under Kroatiens förhandlingsprocess, men är nu en sammanhängande del av Kommissionens bedömning av hur väl det ekonomiska kriteriet uppfylls. Detta innebär alltså att Serbien årligen förväntas förbereda ett ekonomiskt reformprogram (ERP), där landet fastställer en makrofinans-politisk ram på medellång sikt samt en strukturreform. Syftet med detta är att säkerställa konkurrenskraft och tillväxt. Detta i sin tur blir en positivt bidragande

faktor åt Kommissionens arbete, men något som kan förlänga Serbiens väg mot ett EU medlemskap.⁹⁹

En mycket central del är dessutom den vikt Unionen nu lägger på goda grannförbindelser. I Serbiens fall består rapporten av ett enskilt avsnitt som specifikt diskuterar en normalisering av Serbiens relation till Kosovo. EU stöder dialogen om normalisering av relationen och anordnar regelbundna möten för president Vucic och premiärminister Kurti. Serbien och Kosovo uppmanas att engagera sig i att föra fram förhandlingar kring det juridiskt bindande normaliseringsavtalet som efterfrågats av Unionen utan några förseningar.¹⁰⁰ I Kroaties fall utvärderades landets relationer med grannländerna som en del av det politiska kriteriet. I rapporten belystes det att Kroatien uppfyllde det politiska kravet, trots att tidigare forskning pekat på att landet under denna tidsperiod hade en långvarig gränskonflikt med Slovenien. Följaktligen valde Kommissionen att inte utvärdera denna konflikt i rapporten. I rapporterna framgår Kosovokonfliktens tyngd tydligt, där Kommissionen belyser att konflikten förhindrar integrationen av både Serbien och Kosovo. Till följd av Kommissionens rapportering av konfliktens allvar, och den betydande medverkan i att förhindra fortsatt europeisk integration är det tydligt varför en normalisering av relationen är uppmärksammas i den utsträckningen.

⁹⁹ Europeiska Kommissionen. (2022). *Serbia report 2022*, s. 66–67

¹⁰⁰ Europeiska Kommissionen. (2022). *Serbia report 2022*, s. 88

5. Slutsatser

Den tidigare forskningen kring EU:s konditionalitet, där bland annat forskarna Schimmelfennig och Sedelmeier har belyst att konditionalitet har utvecklats mot ett striktare håll för länderna på västra Balkan, har genom analysen kunnat stärkas. De påpekar genom sin forskning att säkerhetsproblemen inom västra Balkan har fått Unionen att prioritera stabilitet och fredsbyggande. Analysen för Serbiens fall kan stärka detta då EU:s fokus på att ett land som ansluter sig till Unionen inte ska ha olösta konflikter framkom tydligt i rapporterna. När Kommissionen utvärderade att Kroatien var redo för ett EU-medlemskap pekade tidigare forskning på att landet fortfarande hade olösta konflikter med sina grannar och efterföljarna av Jugoslavien-kriget var ännu inte fullt lösta. Idag, då Serbien förhandlar om ett medlemskap, menar Kommissionen att landet inte kan fortsätta sin väg mot ett medlemskap om relationen med Kosovo inte stabiliseras. Detta var likaså något Schimmelfennig och Sedelmeier pekade på, där forskarna förklarade att Serbien hämmas från ett medlemskap på grund av de ostabila relationerna med Kosovo.¹⁰¹ Därav kan man här dra slutsatsen att behovet av att stärka kraven för goda grannförhållanden är något Unionen upplevt i Serbiens fall vars konflikter bär på större tyngd.

Att denna konditionalitet utvecklats på detta vis beror till stor del på hur situationen på västra Balkan sett ut. Efter de jugoslaviska krigerna har situationen varit mycket instabil och präglats av flertal olösta konflikter. Unionen står nu inför en region där majoriteten av länderna har spänningar sinsemellan, vilket har påverkat utvecklingen av Unionens konditionalitet.¹⁰² Nu när Serbien, som ännu har en olöst konflikt, förhandlar om medlemskap har behovet av att utveckla Unionens konditionalitet funnits, för att på så vis bibehålla den stabilitet som Unionen länge arbetat mot att ha.

Inom sin forskning av utvecklingen av EU:s konditionalitet har Schimmelfennig och Sedelmeier belyst problematiken mellan västra Balkans ekonomier och EU:s konditionalitet. Forskarna har förklarat att ett resultat av de svaga ekonomierna inom regionen har blivit att Unionens bedömningar behövt förstärkas, för att på så vis öka trovärdigheten för dess

¹⁰¹ Schimmelfennig, Frank & Sedelmeier, Ulrich (2019). *The Europeanization of Eastern Europe: the external incentives model revisited*. *Journal of European Public Policy*. 27:6, s. 823-824

¹⁰² Peen Rodt, A. & Wolff, S. (2012). *European Union Conflict Management in the Western Balkans*. *Civil Wars*. 14:3, s. 414-415

konditionalitet.¹⁰³ Forskarnas slutsats framgår tydligt i rapporterna då respektive land nu behöver utforma ett ekonomiskt reformprogram. Detta innebär således att EU:s konditionalitet kring de ekonomiska kriterierna har blivit allt strängare. Kommissionen lägger större vikt på att varje kandidatland ska utveckla sitt regelverk så att detta är i linje med Unionens. Detta vill Kommissionen se främst genom att länder, precis som i detta fall, utformar olika reformer. Det ekonomiska reformprogrammet har tagits fram i samband med att flera länder på västra Balkan börjar integreras med Unionen. Länderna på västra Balkan har i allmänhet svagare ekonomi och bedöms ännu inte ha en fungerande marknadsekonomi.¹⁰⁴ Därav kan detta vara en anledning till att Unionen nu kräver att ett sådant reformprogram upprättas innan länderna ansluter sig till Unionen. Varför detta blir väsentligt i denna analys är eftersom detta reformprogram inte krävdes för Kroatien, men där Kommissionen likaså hade pekat ut ekonomiska svagheter. På så vis kan man dra slutsatsen om att Unionen över tid beslutat att ett reformprogram för dessa stater kan vara hjälpsamt, och i sin tur, att EU:s konditionalitet ha behövt ändras över tid till följd av lärdomar. Schimmelfennig och Sedelmeier menar genom sin forskning att utvecklingen mot strängare konditionalitet ökade sannolikheten för en framgångsrik europeisering, men att detta samtidigt ökar kostnaderna för länderna på västra Balkan.¹⁰⁵ Då Serbien, jämfört med stora delar av Europa, länge haft en svagare ekonomi kan sådana reformprogram som Unionen utfärdat ses från två olika perspektiv. Detta kan alternativt betraktas som en hjälpsamt hand där Unionen motiverar och uppmuntrar landet mot att utforma reformer som står i linje med Unionens regelverk, som i sin tur utgörs av betydligt starkare ekonomier än Serbiens. Däremot kan även det ökade kravet på att landets ekonomiska regelverk ska vara i linje med Unionens leda till att landet inte lyckas nå upp till kraven och att anslutningsförhandlingarna fortsätter att föras, precis som de gjort i över åtta år. Att ställa ytterligare krav på goda grannförelse för ett land som Serbien är likaså en faktor till att anslutningsförhandlingarna fortsätter att dröja då dessa krav berör en konflikt som varit pågående i flera decennier och där en lång process väntar för att situationen ska stabiliseras till den nivån som Unionen kräver.¹⁰⁶

¹⁰³ Schimmelfennig, Frank & Sedelmeier, Ulrich (2019). *The Europeanization of Eastern Europe: the external incentives model revisited*. Journal of European Public Policy. 27:6, s. 823

¹⁰⁴ Gockov, G. & Antovska, A. (2019). *Western Balkans countries income convergence in the context of EU membership – dynamics and determinants*. Transition Studies Review. 26:2, s. 70

¹⁰⁵ Schimmelfennig, Frank & Sedelmeier, Ulrich (2019). *The Europeanization of Eastern Europe: the external incentives model revisited*. Journal of European Public Policy. 27:6, s. 825

¹⁰⁶ Bergmann, J. (2018). *Same Table, Different Menus? A Comparison of UN and EU Mediation Practice in the Kosovo-Serbia Conflict*. International Negotiation. 23:2, s. 240-241

Dimitrova påpekade genom sin forskning att EU tidigare utformat uppgraderingar av sin konditionalitet till följd av lärdomar från tidigare utvidgningar och anslutningsförhandlingar.¹⁰⁷ Lärdomar från tidigare erfarenheter, som resulterat i en utvecklad konditionalitet, kan i viss utsträckning förklara Serbiens fördröja anslutningsprocess i kontrast till Kroatians framgångsrika process. Däremot beror detta utfall även på andra faktorer. Under anslutningsprocesserna framgår det en viktig förklaringsfaktor till framgång inom anslutningsprocesserna, vilket är ländernas egna ageranden. I Kroatians fall har ett större initiativ tagits för att åtgärda de brister som Kommissionen identifierat. Detta har i sin tur blivit avgörande för att landet ska uppnå ett medlemskap. I Serbien, där euroskepticismen är förekommande, har dessa åtgärder inte vidtagits i samma utsträckning. Detta har resulterat i att exempelvis korruption varit och ännu är en stor brist som Kommissionen aktivt utpekar men där landets förebyggande arbete inte räcker till.

Kandidatlandet Serbien inledde sina anslutningsprocesser senare i jämförelse med grannlandet Kroatien, och bemöts således av en mer utvecklad konditionalitet. Däremot berörs landets väg mot ett EU-medlemskap inte endast av faktorn tid utan även av nationella särdrag. Både Stojic och Petsinis belyste inom sin tidigare forskning att jämfört med Kroatien som kan betraktas som en mer västorienterad stat, bär Serbien på sitt kulturella arv som utgörs av den ortodoxa kyrkan, ett nära besläktat arv med Ryssland och en politisk östlig orientering.¹⁰⁸ Utöver en utvecklad konditionalitet blir detta likaså bidragande faktorer till att förklara Serbiens försvårade anslutningsprocess i kontrast till Kroatians framgångsrika anslutning. Exemplet Kroatien och Serbien blir i viss utsträckning även representativa för andra länder på så vis att det finns ett mönster som påvisar att västorienterade stater är mer kompatibla med Unionens villkor och att ambitionen kring att uppnå dessa villkor tenderar att vara större, jämfört med de länder som är östorienterade.

Sammanfattningsvis kan man konstatera att integrationen av västra Balkan resulterat i att Unionen upplevt behovet av att stärka sin konditionalitet för att på så vis bibehålla stabiliteten inom Unionens gränser. Detta behov har uppstått eftersom denna stabilitet inte existerar inom regionen i fråga. Att Unionens konditionalitet skiljts åt inom ett antal områden för de två utvalda staterna kan vara ett resultat av att Unionen utvecklat sin konditionalitet i takt med

¹⁰⁷ Rollis, Ivo. (2021). *The EU Conditionality and Europeanization of Policy Co-ordination Mechanisms in the Western Balkan Countries*. *Journal of Comparative Politics*. 14:1, s. 93-94

¹⁰⁸ Stojic, Marko (2021). *Contesting the EU on the periphery in times of crisis: party-based Euroscepticism in Serbia*. *East European Politics*. 38:3, s. 360

upplevda erfarenheter av att redan ha två medlemsstater från västra Balkan. Slutsatsen dras utifrån den utvärdering Kommissionen gjort för två länder med liknande bakgrund, men där ett land lyckats bättre än det andra. Utvecklingen av Unionens konditionalitet är däremot inte den enda förklaringsfaktorn till varför kandidatländernas anslutningsprocesser sett ut som de gjort. Processerna påverkas även av landets egna ageranden, viljan att åtgärda briser och den allmänna opinionen i landet gällande ett EU-medlemskap. Studien har fokuserat på de villkor som Unionen har ställt inför länderna på västra Balkan och hur länderna ställt sig gentemot dessa. Däremot har studien inte berört hur Unionen i sin tur har arbetat med att främja framgångsrik implementering av EU:s landspecifika krav som fastställts efter förhandlingarna. Framtida forskning skulle kunna beröra sådana områden som Kommissionen menar är ett problem för majoriteten av regionen, exempelvis bekämpning av korruption. Då denna studie endast använder sig av material som kommer från EU:s egna organ, skulle det vara intressant om tidigare forskning undersöker material som härstammar från den motsatta parten. På så vis kan tidigare forskning bidra med ett ännu bredare perspektiv över hur EU:s konditionalitet hanteras av inte bara kandidatländerna, utan även av Unionen.

Referenser

Alvesson, M. & Sköldberg, K. (2017). *Tolkning och reflektion: vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. Tredje upplagan. Lund: Studentlitteratur.

Anastasakis, O. (2008). *The EU's Political Conditionality in the Western Balkans: Towards a More Pragmatic Approach*. Southeast European and Black Sea Studies. 8:4, 365-377

<https://www-tandfonline-com.ezproxy.ub.gu.se/doi/epdf/10.1080/14683850802556384?needAccess=true&role=button>

Bartlett, W. & Uvalic, M. (2022). *Introduction: social protection in the Western Balkans*. Journal of International and Comparative Social Policy. 38:2, 130-134.

<https://www-cambridge-org.ezproxy.ub.gu.se/core/journals/journal-of-international-and-comparative-social-policy/article/introduction-social-protection-in-the-western-balkans/2E98DD87AAA30EBED2A56F28AD1670CD>

Basheska, E. (2022). *EU Enlargement in Disregard of the Rule of Law: A Way Forward Following the Unsuccessful Dispute Settlement Between Croatia and Slovenia and the Name Change of Macedonia*: Hauge Journal on the Rule of Law. 14:2-3, 221-256

<https://www.proquest.com/ibss/docview/2745183001/91EE5FAA526C43D3PQ/1?accountid=11162>

Bergmann, J. (2018). *Same Table, Different Menus? A Comparison of UN and EU Mediation Practice in the Kosovo-Serbia Conflict*. International Negotiation. 23:2, 238-257

https://brill-com.ezproxy.ub.gu.se/view/journals/iner/23/2/article-p238_5.xml

Bieber, F. (2011). *Special issue: Unconditional conditionality? The impact of EU conditionality in the Western*. Europe Asia Studies. 63:10, 1775-1781

https://www-jstor-org.ezproxy.ub.gu.se/stable/41302194?seq=2#metadata_info_tab_contents

Bieber, F. (2020). *The Rise of Authoritarianism in the Western Balkans*. Cham: Palgrave Macmillan.

Biscione, A. & Muco, K. (2021). *The impact of corruption and good governance of the economic growth of the Balkan countries*. Transition Studies Review. 28:2, 81-92

<https://www.proquest.com/ibss/docview/2726979407/5BD6A6D9FF1D485EPQ/18?accountid=11162>

Bergström, G & Boreus, K. (2018). *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Fjärde [omarbetade och aktualiserade] upplagan. Lund: Studentlitteratur

Börzel, T. (2011). *When Europe hits... beyond its borders: Europeanization and the near abroad*. *Comparative European Politics*. 9:4/5, 394-413

<https://link.springer-com.ezproxy.ub.gu.se/article/10.1057/cep.2011.8#Sec7>

Dudley, D. (2020). *European Union membership conditionality: the Copenhagen criteria and the quality of democracy*. *Southeast European and Black Sea Studies*. 20:4, 525-545.

<https://www.tandfonline-com.ezproxy.ub.gu.se/doi/full/10.1080/14683857.2020.1805889>

Europaparlamentet (2021) *Unionens utvidgning*. Hämtad: 2022-12-14

<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/sv/sheet/167/Unionens-utvidgning>

Europaparlamentet (2021). *Västra Balkan*. Hämtad: 2022-12-14

<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/sv/sheet/168/vastra-balkan>

European Commission. (2012). Commission Staff Working Document – *Comprehensive Monitoring Report on Croatia's state of preparedness for EU membership*.

European Commission. (2019). *European Union Common Position – Chapter 4*. Brussels: European Commission.

European Commission. (2016). *European Union Common Position – Chapter 5*. Brussels: European Commission.

European Commission. (2017) *European Union Common Position – Chapter 7*. Brussels: European Commission.

European Commission. (2017). *European Union Common Position – Chapter 9*. Brussels: European Commission.

European Commission. (2017) *European Union Common Position – Chapter 13*. Brussels: European Commission.

European Commission. (2019) *European Union Common Position – Chapter 14*. Brussels: European Commission.

European Commission. (2019) *European Union Common Position – Chapter 15*. Brussels: European Commission.

European Commission. (2018). *European Union Common Position – Chapter 17*. Brussels: European Commission.

European Commission. (2018) *European Union Common Position – Chapter 18*. Brussels: European Commission.

European Commission. (2017) *European Union Common Position – Chapter 20*. Brussels: European Commission.

European Commission. (2018) *European Union Common Position – Chapter 21*. Brussels: European Commission.

European Commission. (2016) *European Union Common Position – Chapter 23*. Brussels: European Commission.

European Commission. (2016) *European Union Common Position – Chapter 24*. Brussels: European Commission.

European Commission. (2019) *European Union Common Position – Chapter 27*. Brussels: European Commission.

European Commission. (2017) *European Union Common Position – Chapter 29*. Brussels: European Commission.

European Commission. (2014) *European Union Common Position – Chapter 32*. Brussels: European Commission.

European Commission. (2017) *European Union Common Position – Chapter 33*. Brussels: European Commission.

European Commission. (2022). *Serbia 2022 report*. Brussels: European Commission.

European Commission (u/å) *Conditions for membership*. Hämtad: 2022-11-12

https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/conditions-membership_en

European Commission (u/å). *Strategy and reports*. Hämtad: 2022-12-26

https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/strategy-and-reports_en

European Commission. (2018). *Strategy for the Western Balkans: EU sets out new flagship initiatives and support for the reform-driven region*. Hämtad: 2022-12-26

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_18_561

Gateva, E. (2015). *European Union Enlargement Conditionality*. Palgrave Macmillan.

Genovese, F. & Hermida-Rivera, H. (2022). *Government ideology and bailout conditionality in the European financial crisis*. *International Interactions*: 48:5, 897-935

<https://www.proquest.com/ibss/docview/2729733544/C838FABB2955476CPQ/12?accountid=11162>

Gockov, G. & Antovska, A. (2019). *Western Balkans countries income convergence in the context of EU membership – dynamics and determinants*. *Transition Studies Review*. 26:2, 69-84

<https://www.proquest.com/ibss/docview/2728302030/AA3F0867A6EF4943PQ/18?accountid=11162>

Kovacevic, M. (2018). *The EU's Stability-Democratization Dilemma in the Western Balkans: The Case of Serbia*. *Australian and New Zealand Journal of European Studies*. 10:3, 9-23

<https://www.esaanz.org.au/wp-content/uploads/2019/02/Maja-Kovac%CC%8Cevic%CC%81.pdf>

Panagiotou, R. (2020). *The Western Balkans between Russia and the European Union: perceptions, reality and impact on enlargement*. *Journal of Contemporary European Studies*. 29:2, 219-233

<https://www-tandfonline-com.ezproxy.ub.gu.se/doi/epdf/10.1080/14782804.2020.1798218?needAccess=true&role=button>

Peen Rodt, A. & Wolff, S. (2012). *European Union Conflict Management in the Western Balkans*. *Civil Wars*. 14:3, 414-430

<https://www-tandfonline-com.ezproxy.ub.gu.se/doi/full/10.1080/13698249.2012.707415>

Peshkopia, R. (2005). *The Limits of Conditionality*. *Southeast European Politics*: 6:1, 44-55

https://www.researchgate.net/publication/252141256_The_Limits_of_Conditionality

Petrovic, M. & Wilson, G. (2021) *Bilateral relations in the Western Balkans as a challenge for EU accession*. *Journal of Contemporary European Studies*. 29:2, 201–218

<https://www.proquest.com/ibss/docview/2528651854/427438665D424173PQ/1?accountid=11162>

Petsinis, V. (2020). *Converging or diverging patterns of Euroscepticism among political parties in Croatia and Serbia*. *Journal of Contemporary European Studies*. 28:2, 139-152.

https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/66651/JCES_2019_petsinis.pdf;jsessionid=455C0856161CFF4A3DA397AD15A64FE7?sequence=1

Polo, E. & Malaj, D. (2021) *Economic and Political Performances of EU Candidate Countries from the WB: A Quantitative Approach of the Analysis*. *SPOUDAI – Journal of Economics and Business*: 71:1/2

<https://spoudai.unipi.gr/index.php/spoudai/article/view/2884>

Reichel, D., Vink, M. & Grimheden, J. (2019). *Regional diffusion, EU conditionality and Council of Europe treaty ratification 1949-2016*. *Journal of European Public Policy*. 27:10, 1565-1584

<https://www-tandfonline-com.ezproxy.ub.gu.se/doi/full/10.1080/13501763.2019.1674905>

Richter, S. & Wunsch, N. (2019). *Money, power, glory: the linkages between EU conditionality and state capture in the Western Balkans*. *Journal of European Public Policy*. 27:1, 41-62

<https://www-tandfonline-com.ezproxy.ub.gu.se/doi/full/10.1080/13501763.2019.1578815>

Rollis, I. (2021). *The EU Conditionality and Europeanization of Policy Co-ordination Mechanisms in the Western Balkan Countries*. *Journal of Comparative Politics*. 14:1, 91-112

<https://www.proquest.com/ibss/docview/2481915713/fulltextPDF/846650F57BA04BD2PQ/2?accountid=11162>

Schimmelfennig, F., Engert, S., Knobel, H. (2006). *International Socialization in Europe: European Organizations, Political Conditionality and Democratic Change*. New York: Palgrave Macmillan

Schimmelfennig, F., & Sedelmeier, U. (2011). *Governance by conditionality: EU rule transfer to the candidate countries of Central and Eastern Europe*. *Journal of European Public Policy*. 11:4, 661-679

<https://www.proquest.com/ibss/docview/37958137/5A4B96DAF6F0416FPQ/1?accountid=11162>

Schimmelfennig, F., & Sedelmeier, U. (2019). *The Europeanization of Eastern Europe: the external incentives model revisited*. *Journal of European Public Policy*. 27:6, 814-833

<https://www-tandfonline-com.ezproxy.ub.gu.se/doi/full/10.1080/13501763.2019.1617333>

Stojic, M. (2021). *Contesting the EU on the periphery in times of crisis: party-based Euroscepticism in Serbia*. *East European Politics*. 38:3

<https://www-tandfonline-com.ezproxy.ub.gu.se/doi/full/10.1080/21599165.2021.1993191>

Trost, T. & Marinsek, D. (2022). *Social Class and Ethnocentric Worldviews: Assessing the Effect of Socioeconomic Status on Attitudes in Serbia and Croatia*. *Communist and Post-Communist Studies*. 55:2

<https://www.proquest.com/docview/2738650050/fulltextPDF/F6B6B5C690B54996PQ/1?accountid=1162>

Vachudova, M. (2019). *The Europeanisation of the Western Balkans*. Springer Nature.

